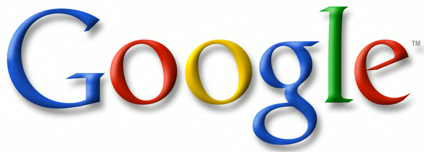
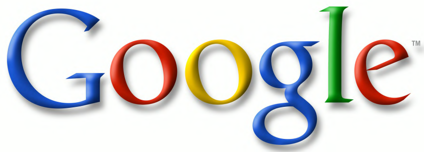

UC-NRLF
$B 137 021

SEAL OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LET THERE BE LIGHT
1868

NB
A·B·NORDISKA·
·BOKHANDELN·
·STOCKHOLM·

DAGEN GRYR!

HISTORISKT SKÅDESPEL I 4 AKTER,

SVENSKT ORIGINAL

AF

F. HEDBERG.

(*Uppfördt på Kongl. Theatern i Stockholm d. 24 Januari 1863.*)

STOCKHOLM.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris: 1 R:dr 25 öre.

DAGEN GRYR!

HISTORISKT SKÅDESPEL I 4 AKTER,

SVENSKT ORIGINAL

AF

F. HEDBERG.

(Uppfördt på Kongl. Theatern i Stockholm i Januari 1863.)

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1863.

Personer:

USTAF WASA.
IARGARETHA, hans syster.
OHAN AF HOJA, hennes gemål.
ARS SIGGESON (SPARRE), riksmarsk
ENGT FERLA, riksråd
RIC FLEMING, riddare
} af konungens parti.
IANS BRASK, biskop i Linköping.
IAGNUS SOMMAR, biskop i Strengnäs.
ETRUS MAGNI, biskop i Westerås.
HURE JÖNSSON (ROOS)
IÅNS BRYNTESSON (LILJEHÖÖK)
EDER GALLE
} af katholska partiet.
AURENTIUS ANDREÆ, konungens kansler.
LAUS PETRI.
RU INGER SPARRE, abbedissa i S:t Gertruds kloster.
IAGDALENA BJELKE, klosterjungfru.
UDMUND SLATTE, höfding på Westerås slott.
ENGT FLODERUS, borgmästare i Westerås.
EDER ULFSSON, dannemán från Mora.
NUT, Brasks tjenare.

RIDDERSMÄN. HOFFOLK. PRELATER. BORGARE.
ALLMOGE. NUNNOR. KNECKTAR.

Handlingen föregår i Westerås, under trenne dagar af Juni ånad, 1527.

FÖRSTA AKTEN.

Det inre af S:t Gertruds klosterkyrka i Westerås. I fonden koret och högaltaret, på hvilket brinna tvenne väldiga vaxljus. Midt i kyrkan nedhänger från hvalfvet en tänd lampa. Till venster leder, ifrån det upphöjda koret, en bred trappa ned i kulissen till ett af kyrkans tvärskepp, deruti utgången anses vara. Helgonbilder och skåp på murar och pelare. Vid framscenen till venster en i muren dold låg port eller dörr, och till höger i samma plan en i väggen inmurad biktstol, med dertill hörande dörr. Det är natt, och ett matt månljus lyser in genom ett smalt fönster på hvardera sidan om högaltaret, hvilket är fristående, så att gång finnes der bakom.

Första Scenen.

FRU INGER SPARRE. NUNNOR.

Vid ridåns uppgång höres orgeln, och sjunges af de vid altaret knäböjande nunnorna följande messa:)

CHÖR.

Heliga Guds moder
Som i tårefloder
Bad vid korsets fot:
Nådigt till oss skåda,

Och din frid bebåda
Dem som se dig mot!

EN RÖST.

Heliga och rena,
Tröst oss ej förmena,
Genom dig allena
Frukt bär bön och bot!

CHÖR.

Heliga Guds moder!
Afvänd farans hot!

(Efter messans slut uppstiga de, och stanna i bakgrunden med korslagda armar, medan fru Inger kommer ned på förscenen.)

FRU INGER.

Med sång och bön står templet invigdt nu
Till nattens rådslag för vår kyrkas väl!
Välsignelse med edert verk, J trogne
Guds stridsmän! Öfver det och er sin hand
Guds moder hålla må, och alla helgon.
Men död och fasa drabbe kättarne
Och deras konung, som med fräcka händer
Djerft våga nalkas Petri helga stol
Och kyrkans vördnadsvärda helgedom!

(med kraft)

Död, evig död och skärseld drabbe dem!

(till nunnorna, i det hon drager sig tillbaka)

Nu kommen, systrar! midnatt slagit ren,
Till cellen vändom åter, att med bön
Och fasta träget himmelen anropa!

(Sedan ljusen på altaret blifvit släckta, ordna de sig två och två, samt gå långsamt utför trapporna till venster; sist abedissan, som i sin hand bär nycklarne till kyrkan. Sedan de försvunnit, hör man ett tungt lås slutas igen.)

Andra Scenen.

MAGDALENA.

Öppnar sakta dörren till biktstolen, och träder ut, sedan hon skyggt sett sig omkring.)

De äro borta! ingen saknat mig!

(*kastar sig på knä för en madonnabild, på pelaren till venster.*)

Guds helga moder! o, beskydda mig!
Jag böjer knä för dig, jag har ej moder,
Jag har ej fader som mig skydda kunna!

(*stiger upp, efter en kort bön, och går nedåt scenen*)

Väl är här dystert i den gamla kyrkan,
Men cellen fruktar jag långt mera dock:
Der lyser icke sommarmånen in
Och hviskar till mig om min barndoms lekar.
Och väl jag vet att ej de döde vilja
Mig allt det onda, som af lefvande
Jag frukta måste. — Midnatt klockan slog,
Och med dess slag den hemska dagen föddes
Som skall mig hölja uti sorg och natt.
Mitt klosterlöfte skall i dag jag gifva,
Och sedan — slut med glädje, sol och lif!
O Erik, Erik! kommer du ej snart
Att rycka mig ur dödens kalla famn
Och sluta mig intill ditt varma hjerta?
O, dröj ej, Erik! Än blott några timmar
Och jag är himlens brud, för dig förlorad
Som för mig sjelf, för glädjen och för lifvet
Som blomstrar sommargrönt derutanför!

(*lyssnande*)

Tyst! jag hör steg! En nyckel vrides om
I dörrens lås — är det väl han? O ja!
Det var ju härifrån han komma skulle...
Men om en annan... om hans plan är röjd?...
Gud skydde mig! fort åter till min fristad!

(*skyndar in i biktstolen*)

Tredje Scenen.

DEN FÖRRA (*dold*). ERIK FLEMING.
EN TJENARE.

ERIK (*från dörren till venster, half-högt till tjenaren som stannar i dörren*).

Fort åter på din post vid gatuhörnet,
Och tillsäg Bengt att hålla hästarne
I skuggan under muren. Kommer jag
Ej åter före dagningen, så lemna
Mitt bref på slottet. Nu farväl!

TJENAREN.

Ack, herre!
Låt mig få stanna hos er.

ERIK.

Ingen fara!
Gör som jag sagt. Vi träffas åter, Brynolf!

(*Tjenaren går. Erik stänger dörren innanföre.*)

Min djerfva bragd än lyckats blott till hälften,
Ty än jag har ej frälst min sköna brud,
Och ännu äro vi ej utom klostret. — —
Har Magdalena lyckats komma hit,
Och månne ej den stränga abedissan
Har anat oråd, stängt min dufva in
Så att min arm ej mera hinner henne?
Friskt mod! här biktstoln är!

(*hviskande*)

Min Magdalena,
Är du derinne?

MAGDALENA (*skyndar ut med ett rop af glädje och kastar sig i hans armar*).

Det är du, min Erik!

ERIK.

Ja, det är jag, min arma, rädda dufva!

MAGDALENA.

Guds moder vare prisad att du kom!

ERIK.

Och du, hur fick du mod att komma hit
Uti den dystra kyrkan, nattetid?
Hur kom du ut ur trånga klostercellen?
Dock, hvarför spörja mera! Du är här,
Ditt skrämda hjerta klappar emot mitt,
Din smala midja famnas af min arm,
Ditt klara öga strålar mot mitt öga, — —
O Magdalena! denna stund betalar
Mig mången timma, mången dag af längtan, — —
Och nu, svep in dig i min mantel, att
Den hvita drägten ej förråder oss,
Och så: framåt till kärlek, ljus och frihet!

MAGDALENA.

Men, Erik, skall Guds moder ej förtörnas?

ERIK.

Det få vi tänka på derute! Kom!

(förer henne till dörren och sätter nyckeln i låset. I samma ögonblick hörer vapenklang utanför dörren, och en nyckels skramlande i låset.)

Min nyckel mötes af en annan!

MAGDALENA.

Gud!

ERIK.

Tyst!

MAGDALENA.

Vapenklang!

ERIK.

Fördömdt!

MAGDALENA.

Man kommer!

ERIK.

Fort
Tillbaks i biktstoln!

MAGDALENA (*svigtande*).

Jag förmår det ej!

ERIK (*fattar henne i sina armar och bär henne till biktstolen*).

Mod blott! ännu är ingenting förloradt!
(*skyndar in i biktstolen med Magdalena.*)

Fjerde Scenen.

DE FÖRRE (*dolda*). KNUT. KNECKTAR.

KNUT (*stöter upp dörren och kommer in med en blindlykta i handen, följd af åtta eller tio knecktar med bardisaner och spjut. Han är klädd i lång kappa och slokhatt samt ser sig rädd omkring och gör upprepade korstecken*).

Sanct Erik! Sancta Brita! skydden mig!
Det tycktes mig att när jag nyckeln satte
I låset, fanns en annan nyckel der,
Som först försvann när jag korstecknet gjorde!
Hu! det är hemskt att gå så här i kyrkor
Vid midnattstid!

EN KNECKT.

För böfveln! kanske var
Det någon af de döda nunnorna
Som ville hindra oss att komma in!

KNUT.

Tyst, olyckskorp! Svär inte i Guds hus!

KNECKTEN (*skrattande*)

Kamrater! Mäster Knut har blifvit helig!

DE ÖFRIGA (*likaså*).

Skönt helgon!

KNUT.

Jag är alltid gudligt stämd
Vid denna tid på dygnet — när jag vakar;
Och smyga in i gamla klosterkyrkor
Har aldrig varit i min smak, om natten.
Vår herre, biskopen, har egna infall!
Att stämma möte här med rikets råd
Och med prelaterne, hvad skall det båta?

KNECKTEN.

Det vet Hans Nåde bäst, förmodar jag.

KNUT.

Du talar som en bok. Hans Nåde kommer
För ro skull säkert ej till Westerås
Med femti man. Man sade mig i staden
Att kungen bara kom med tjugofyra.

KNECKTEN.

Ja, det var kungen, det! Hans Nåde går
Nog utanpå ett dussin såd'na herrar!

KNUT.

Jaja, vi tjena hos en mägtig Herre!
Han sitter lika stolt på Munkeboda
Som nånsin konung Gösta på "Tre kronor",

Och hur än kungen leker med de andra,
Vår biskop törs han minsann inte åt! —
Men fort nu på er post!

(*visar åt trappan*)

Ni fyra stanna
Vid stora porten der.

(*visar åt högaltaret*)

Ni uti koret,
Bakom högaltaret, intaga plats
Vid dörren, som der döljes uti muren.
Jag stannar här. — Men släppen ingen in
Som ej vet lösen: "Kyrkan och Sanct Peter".

KNECKTEN.

Ej satan kommer utan lösen in,
Så länge Braskens männer stå vid dörren!

(*de aflägsna sig åt olika sidor.*)

Femte Scenen.

KNUT. ERIK och MAGDALENA (*dolda*).

KNUT.

Ett ogudaktigt folk, de knecktarne,
Och oförskräckta sedan! Gifve Gud
Jag hade hälften utaf deras mod,
Så darrade jag nu ej som ett asplöf!
Men fort till verket, bispen vill så ha'!

(*lägger af sig hatt och kappa nära biktstolsdörren, öppnar blind-lyktan och lägger sig på knä på golfvet, räknande stenarne från lilla porten, och snedt framåt högaltaret.*)

ERIK (*gläntar försigtigt på dörren till bigtstolen*).

Hvad gör den skälmen?

KNUT (*krypande på golfvet*).

Två — och tre — och fyra —
Och fem — och sex — —

(*stannar och ser tvekande på stenen.*)

ERIK (*halfhögt*).

Här förehafves något
Som fruktar dagens ljus. Tyst, Magdalena!
Försigtighet! Han anar ingenting,
Men jag hör allt som föregår härinne!

KNUT.

Tyst! hördes ingen tala?

(*efter en paus*)

Nej!

(*räknar ånyo*)

Sju — åtta —
Här skall det vara... här är bispens graf!
Midt för högaltaret... ja, det slår in!
Ett dubbelt kors på stenen... det är rätt!...
Här har jag korset! Nu, mitt bändjern fram!
Förlåt mig, fromme fader, att jag störer
Din hvila, men det är hans nådes bud,
Och biskop Brask är ej att leka med
För hvarken döda eller lefvande!

(*börjar bända på stenen.*)

ERIK (*lyssnande*).

Hvad? Biskop Brask? Hur prisar jag min stjerna
Att låset ej gick upp! Nu öppet öra
Och vaksam blick! Kanske får kungen skäl
Att klosterrofvet löna!

(*får se kläderna*)

Ah! hans kappa
Och hatt — de sändas mig af himlen!

(*rycker in kläderna i biktstolen och stänger dörren.*)

KNUT (*bändande*).

Nå!

Det var en best att vara envis af sig.
Jag föreställer mig i ensamheten
Att jernet här är konung Gösta — stenen
Är biskop Sunnanväder! Nå, gif med dig,
Så att du inte också mister nacken,
Som namnen din!

(*förnöjd*)

Jo, se det hjelpte, det!

(*gnolar*)

"Bisp Sunnanväder och Mäster Knut,
Så undersamt månde det låta,
De redo sig bakfram till steglet ut,
Och alla Guds helgon de gråta;
Men allt under tid
Kung Gösta han log sig i skägget!"

(*bändande*)

Nu är han lös uppå den ena sidan!
Nå, Sunnanväder! krångla inte nu:
Finns blott *en* biskop uti Sverges rike
Som trotsar konung Gösta, det är *min*,
Du duger inte till det!...

(*lyfter den lösa stenen i höjden*)

Ser du bara!
Fast tung du var, det skulle gå till slut!
Nu jernet lätt emellan, så kan bispen
När så han önskar, lyfta stenen upp!

RÖST (*bakom altaret*).

Hvem der?

STARK RÖST (*på afstånd*).

Låt upp för "kyrkan och S:t Peter!"

KNUT (*stänger till lyktan*).

Nu komma de! Jag skyndar till hans nåde,
Och gifver honom bud att allt är redo; —
Fort undan blott, att ingen får mig se!
(*skyndar hastigt utför trappan och försvinner i sidoskeppet.*)

Sjette Scenen.

THURE JÖNSSON. MÅNS BRYNTESSON.

(*framkomma bakom altaret, höljda i mörka kappor och med bredskyggiga hattar.*)

THURE JÖNSSON.

Som sagdt är, frände! tänk på hvad det gäller,
Och bär ditt hufvud högt! En Liljehöök
Välbördig är så godt som någon Wasa,
Och Thure Jönsson skänker Sverges krona
Åt hvem han vill! Så älskad är jag, frände,
Att den jag pekar på, den väljer man!

MÅNS.

Men är kung Gösta väl så lätt att störta?

THURE.

Du talar som ett barn. När man, som jag
Har lekt med kungar som en katt med mössen,
Så hjelper slätt all vis försigtighet!
Och far kung Gösta fort, som han har börjat,
Så störtar han sig sjelf, min hjelp förutan!

MÅNS.

Men hvarför tagen J då sjelf ej kronan?

THURE.

Jag är för gammal. Jag är hellre hand
Än hufvud. Annat är med dig, min frände,

Du har ett hufvud enkom skapt för kronan!
Din ädla, ridderliga skepnad höfves
Den gyllne purpurmanteln med sitt bräm,
Långt bättre än min sjunkande gestalt,
Som år och mödor pressat. Bakom dig
Stå mina mogna råd, om du dem vill.

MÅNS.

J hafven rätt: nog är jag lika god
Och lika ridderlig som konung Gösta,
Och hvarför skall han vara mer än jag?

THURE.

För böfveln, frände! det är just min tanka.
Tyst dock med planen, tills vi hunnit sätta
Den stolte herren först ur stånd att nå
Oss med sin hämnd. Derför är det af nöd
Att hålla med prelaterna, ty får han
Med kyrkans gods så umgås som han vill,
Så blir han oss för stark. — Vi riddersmän
Tillika med biskoparne, nu ega
En tredjedel af riket skattefritt,
Och hela bördan tynger folkets axlar —
Som rätt och skäligt är. — Som förr det var
Det blifva skall, och då är spelet vårt!

MÅNS.

Men borgare och bönder äro ju
På kungens sida.

THURE.

Ännu kanske, ja!
Låt honom likväl rusa blindt åstad
Och röra vid den gamla tron! Guds död!
Jag svarar för ett uppror med mitt hufvud!
(*anrop och lösen vid båda dörrarne*)
Men tyst, här komma flera!... Intet ord
Om hvad vi talat!

MÅNS.

Mig J gifven kronan?

THURE.

Så visst som här jag står!

(afsides)

En bättre docka
Att pynta ut, finns ej i Svea land!

(från tvärskeppet komma biskoparne Sommar och Magni; från högaltaret Peder Galle. Under följande scen höres gång efter annan anrop och lösen, och riddare och prelater inkomma från båda hållen, två och två.)

Sjunde Scenen.

DE FÖRRE. MAGNUS SOMMAR. PETRUS MAGNI. PEDER GALLE. RIDDARE och PRELATER.

(inkomma efter hand, medan scenen fortgår, ostörd af anrop och lösen.)

SOMMAR.

Guds frid, J herrar!

MAGNI.

Skydde er Guds helgon!

THURE.

Tack, ädle klercker!

SOMMAR.

Frid jag önskar alla
Som samlas här i kyrkans helga namn!

MAGNI.

Må stunden båda godt för trones sak.

THURE.

Så länge Thure Jönsson bär sitt svärd
Och håller än sin gamla hjessa upprätt,
Skall thronen störta förr i grus, än tron.

SOMMAR.

J ären oss ett trofast stöd, herr Thure,
Men tidens ondska är ock stor!

GALLE.

J sade't!
Ers nåde! Kätteriet går omkring
Liksom en svulten ulf i fårakläder,
Och rycker lammen bort utur Guds hjord.
Ack! det står mäkta illa till i landet,
Och kättarn Luther — den Guds dom förgöre! —

SOMMAR (*ifrigt*).

Den evig skärselds lågor bränne!

ALLA (*korsande sig*).

Amen!

GALLE (*fortsätter*).

— Allt flera hjertan lockar i sitt nät!
I Stockholms första tempel, mäster Olof —
Den falske Antikrist! — predikar djerft
Hans snöda läror. — Vederdöpare
I smutsen släpat våra helgonbilder,
Och skändat klostrens frid! — Johannes Magnus,
Vår fromme ärkebiskop, sjuk af sorg,
Har flytt till Pohlen undan styggelsen,
Och utan öfverhufvud kyrkan sörjer.
De fromme männen, biskop Sunnanväder
Och Mäster Knut, ha' som martyrer dött
Och utsatts grymt för hopens spott och hån
Af en tyrannisk konung!

THURE.

Ja, Gud bättre!
Det är som lefde man i Christierns tid!

GALLE.

En enda kämpe drager än sitt svärd
Med mannamod för kyrkans rättigheter,
Och Petri stols ofelbarhet och makt,
Och det är biskop Brask. Han kallat oss
Vid denna timma att i templet samlas,
Och lägga råd för morgondagens strid.
Så ber jag er af hjertat, gode herrar!
Att draga jemnt och vara eniga,
Ty utan honom är vår tro förlorad!

SOMMAR.

Men glömmom likväl icke kungens makt,
Och att hans nåde är en bister herre,
Och ej att leka med!

MAGNI.

Ja väl! försigtigt
Vi måste gå till väga i vår sak,
Ty hellre vill jag ligga under jord
Än råka i den stränge herrens onåd.

THURE (*hånfullt*).

När kyrkans furstar tala så, hvem undre
Om kyrkan sjelf står uppå klena fötter?
Nej! andra tider födde andra män:
Knut Boson Natt och Dag och Gustaf Trolle
De voro män att trotsa hvilken kung
Och hvilken djefvul än de månde möta!

SOMMAR.

Men tiderna förändrats sedan dess
Och Gustaf Trolle gäldar nu sitt trots

Med evig landsflykt! *Då* var kyrkan mäktig,
Nu splittras den af dagens nya läror
Och kungamakten, som då hölls i tygel
Af adelns vilja, nu sig stöder på
En allmoge, som räddat fosterlandet,
Och lärt att fasta slott med jorden jemna!

MAGNI.

Dessutom stiger nu emellan adeln
Och sjelfva folket fram ett tredje stånd — —

THURE.

J menen krämarn? Han är slaf af vinsten.

MAGNI.

Just derför håller han med kungamakten,
Som skänker trygghet åt hans vinstbegär,
Och kan kung Gösta stäcka Hansans välde,
Är borgarn hans, och hjelper gerna till
Att plundra adelns makt och kyrkans skatter!
Förståndig eftergift för kungens vilja
Blir derför här en kristens största dygd!

THURE.

Jag fattar ej er slughet, fromme fäder!
Jag tycker mer om att afhugga knuten
Än lösa den!

MÅNS.

Och stå vi icke fasta
I denna sak, så är det ute med oss!

GALLE.

Må tvist ej uppstå! Hvarje mening kan
Ju vara god för sig. Jag vill ej heller
Att man skall stöta konungen för hufvut
Med trotsighet — — bevare Gud min själ! —

En undersåtes första pligt är lydnad
För öfverheten — — men det finns *ett* motstånd
Som heter det *passiva* — och det tröttar
Långt mer än trots och höga rop och buller,
Och det för tyst, men säkert fram till målet!

detta ögonblick höres vapenklang från tvärskeppet. Anrop och lösen höres genom den inträdande tystnaden tydligare än förut. Alla draga sig åt sidorna.)

SOMMAR.

Hans nåde kommer!

GALLE (*bevekande*).

Enighet, J herrar!

Åttonde Scenen.

DE FÖRRE. BRASK. KNUT.

BRASK (*från trappan, stannar i det upphöjda koret och sträcker händerna ut öfver de församlade*).

Med eder vare Gud och alla helgon!

(*sakta till Knut*)

Säg knecktarne att ingen slipper ut
Förr än de nya bud från mig bekomma!

(*Knut går först bakom altaret, kommer sedan tillbaka och försvinner i sidoskeppet.*)

(*går ned på framscenen och vänder sig först till Thure.*)

Er hand, herr Thure! Kyrkans bästa stöd
Och landets värn jag helsar uti eder!

THURE (*stolt*).

Jag tror mig vara denna helsning värd!

BRASK (*afsides*).

Fåfänge gäck!

(*högt*)

Er, herr Måns Bryntesson
Och er, J riddare, jag helsar alla
Som blomman utaf Westergöthlands adel,
Och tackar Gud att kyrkan sådant stöd
Får från de bygder der dess vagga stod!

MÅNS.

Ers nåde! vi med lif och gods och arm
Den enda, sanna läran vilja skydda!

BRASK.

Gud och hans helgon skola löna eder!

(*till Sommar*)

Till eder, käre broder uti Christo,
Jag sätter mycken lit!

(*till Magni*)

På edert nit
Kan kyrkan bygga som på hälleberget!

SOMMAR (*brydd*).

Ers nåde öfverskattar svaga krafter!

MAGNI (*likaså*).

Den onda tiden trycker nitets skuldra!

BRASK (*med tonvigt*).

Men mannen segrar öfver tidens ondska,
Om blott han vill!

(*till Galle*)

Ert lärdomsljus, herr Peder,
Har skaffat kyrkan seger mången gång.
Jag helsar er, hvad nytt ifrån Upsala?

GALLE.

Blott sorgligt nytt, ers nåde! kätteriet
Allt mera griper kring sig, som en pest!

BRASK.

En tidens sjukdom, som skall rotas ut
Med eld och svärd!

(till alla)

Nu samlen eder alla
Omkring mig här, ty vigtig stunden är
Och framtids ve och väl bor i dess sköte!
I dag ren samlas Svea rikes ständer
Till ett riksmöte, af hvars djupa vigt
J säkert alla ären genomträngda.
De många hugg som måttats åt det gamla,
Beståndande, oss visat tydligt hvad
Vi hafva att af detta möte frukta.
Som menskans död af många sjukdomstecken,
Af svåra plågor och af mycken svaghet,
Plär förutsägas i en bruten kropp,
Så hafva tecken mång' vid handen gifvit
Att kyrkans makt af neslig död är hotad. —
Kung Gustaf — stor i mycket för vårt land, —
Skälm den som glömmer det! — vill bygga upp
En vidgad kungamakt, ett större välde
På spillrorna af kyrkans fallna storhet;
Derhän hans alla handlingar och tankar
Med outtröttlig fasthet hafva sigtat
Sen han på thronen steg. I dag han ämnar
Att måtta sista hugget åt vår makt!
J minnens alla, hur' förlidet år
Han tvang oss biskopar och alla kloster
Att taga del uti den skatt som kräfdes
För att betala sold till tyska knecktar,
Dem fordna strider dragit in i landet.
I dag det gäller ej en ringa skatt,
Det gäller våra privilegier,
Vår hela makt och våra fasta slott,

Vår hela samhällsställning, med ett ord,
Och med den kyrkans väl, och påfvens välde!
Jag frågar eder derför alla, klercker
Och riksråd, riddare och lekmän, huru
J viljen er bete, då kungens fordran
I dag er drabbar som ett väldigt åskslag?

SOMMAR.

För egen del tillfreds jag gerna är
Med huru mycket eller litet lemnas
Mig af hans nåde, endast kyrkans rätt
Ej trädes när.

MAGNI.

Så är också min tanka.

FLERA PRELATER.

Vi äro ock af deras nåders mening.

BRASK.

Och eder åsigt, riksråd, riddersmän?

MÅNS.

Om blott det gäller deras nåders slott,
Så ser jag ej hvarför vi skulle kläda
I harnesk oss!

EN RIDDARE.

Det adeliga frälset
Kan dock ej rubbas af ett sådant steg.

THURE.

Oss vågar han ej träda inpå lifvet,
Men kyrkans gods bör skyddas, tycker jag,
Af oss likväl, som vore det vårt eget.

FLERA RIDDERSMÄN.

Vi hålla med herr Måns!

ANDRA.

Vi med herr Thure!

BRASK (*vredgad*).

Förblindade! Hvad är väl kyrkans gods,
Om ej dess furstars? Lemna vi ifrån oss
De fasta slotten, hvad blir då vårt motstånd,
När ordningen till läran kommer? Intet!
Bort med all svaghet, med all eftergift!
Vill kungen något från oss taga, tage
Han det med våld — då står oss alltid öppet
Att klaga hos vår helge fader, påfven!

PRELATERNE (*sinsemellan*).

Hans nåde talar klokt!

BRASK.

Och när kung Gösta
Väl hunnit att med våra rika skatter
Sin makt befästa, nästa slag han måttar
Åt adelns välde och dess rikedomar!
Med oss förenad blifver adeln stark,
Men falla vi till kungens legohjon
Så sjunker adelns makt med oss i stoftet!

THURE.

Så tänker också jag!

BRASK (*med kraft*).

Må en och hvar
Väl vakta sig att öfvergifva påfven!
Rätt mången furste, större än kung Gösta,

Har vågat detta uti flydda dagar,
Men, träffad snart af kyrkans stränga bann,
Den stolte herren fått på sina knän
Om tillgift tigga vid Sanct Petri thron,
Och den förföljda kyrkan nya segrar
Vid hvarje sådan näpst tillvunnit sig!
Men, falla vi ifrån den helga stolen,
Som är vårt ankare och vårt försvar,
Så hota eld och straff från alla sidor:
Den helge fadren skall bannlysa oss,
Och konungen skall göra oss till trälar,
Och inom några år skall sten på sten
Ej finnas qvar utaf den stolta byggnad
Som fädren murat upp med seklers möda,
Och vid hvars tröskel Svea rikes furstar
Mottagit kronan, genom oss, af Rom! —
Och detta viljen J? Som fega slafvar
J viljen böja er för menskomakt,
Då himlens makt i edra händer hvilar?
J viljen sjelfmant lösa upp de band
Som sedan sekler laggt en lydig verld
Likt fjettradt offerlam för edra fötter,
Och blifva hofmän i en konungs sold!
Och kasta af er kyrkans furstepurpur,
För att sen ödmjukt taga drängskrud på?

(*med förakt och vrede*)

Fy! fy! jag blygs för er och eder feghet!

PRELATERNE.

Nej, nej! vi skänka icke bort vår makt!

THURE.

Och vi stå troget qvar vid eder sida!

BRASK.

Är detta edert ärliga beslut?

ALLA.

Ja! Ja!

BRASK.

Och viljen J med liflig ed
Bekräfta edert ord, och lofva alla
Att ingen sviker uti farans stund?

ALLA (*med lyftade händer*).

Vi svärja det vid Gud och alla helgon!

BRASK.

De hört er ed! Till evig tid förtappad, —
Från kyrkans nåd och dödens helga frid
Den bannlyst vare som här sviker!

ALLA (*högtidligt*).

Amen!

(*paus.*)

BRASK.

Och nu, på det vårt eniga beslut
Ej blott för stunden måtte kalla fram
Ett ädelt nit att tjena fosterlandet,
Men ock för ofödd framtid bära frukter,
Har här jag uppsatt uppå pergament
På förhand ren det fattade beslutet
Och fordrar allas eder underskrift!

(*tager fram pergamentet och ett skrifstift samt undertecknar först sjelf.*)

Här står mitt namn, jag beder nu om edra!

(*Alla se på hvarandra obeslutsamma och tvekande.*)

Hvad? Tveken J?

SOMMAR.

Hvartill den skriften väl,
Då nyss med helig ed vi oss förbundit?

BRASK.

Hvarför ej namnet då J eden gått?

MAGNI.

Derför att — — eders nåde — — derför att — —
En ed hörs blott af Gud — — ett skrifvet namn
Kan vittna inför menniskor — och kan
Uti en framtid blifva vapen mot oss!

BRASK.

Beständigt fruktan!

SOMMAR.

Blott försigtighet!

MAGNI.

Hans nåde konungen har långa armar!

BRASK.

Hos mig er hemlighet är tryggt förvarad,
Jag fruktar kungen ej!

(beslutsamt)

Den som ej skrifver,
Anklagar jag som kättare hos påfven!

SOMMAR *(ifrigt)*.

Jag skrifver ju, ers nåde! *(undertecknar)*

MAGNI *(likaså)*.

Äfven jag!

THURE *(trycker med svärdfästet sitt signet under skriften)*.

Här mitt signet, ty skrifva kan jag ej!

(medan alla de öfriga underteckna, fattar han Brasks hand och för honom längs ned på förscenen.)

Men om nu kungen, trotts allt detta, följer
Sin djerfva plan, hvad gör ers nåde då?

BRASK (*efter en hastig, men pröfvande blick på honom.*)

Då väntar jag herr Thures mogna råd!

THURE (*sjelfförnöjdt*).

Godt! vi förstå hvarandra! Och kung Gösta
Är ej mer oersättlig än en annan!

BRASK.

J kännen mina tankar om kung Gösta:
Han är en kung, just sådan vi behöfva,
Och vill han lemna kyrkan oförkränkt
Är jag hans man, så länge han det vill!

THURE (*lurande*).

Men om han icke gör det?

BRASK.

Då — — men tyst!
Mer om den saken sedan!

GALLE (*lemnar Brask pergamentet*).

Här, ers nåde,
Är skriften, utaf alla underteeknad.

THURE (*afsides*).

Den sluge presten vill ej ut med språket,
Men kommer dag, nog kommer råd också!

BRASK (*afsides, sedan han hastigt genomögnat underskrifterna*).

Nu har jag eder alla i mitt våld!

(*buller och ordvexling höres vid dörren i sidoskeppet.*)

Hvad är för larm dernere?

KNUT (*från trappan*).

Abedissan,
Fru Inger Sparre, önskar med ers nåde
Och dessa ädla herrar tala få.

BRASK.

Den fromma frun må komma!

(*Knut går*)

Sedan skiljas
Vi, gode herrar! att ej uti staden
Sig ryktet sprides om vår sammankomst.

Nionde Scenen.

DE FÖRRE. FRU INGER.

FRU INGER (*i full förvirring och vrede, från trappan, skyndar fram till Brask*).

Rättvisa, eders nåde! Hämnd uppå
De uslingar som skändat klostrets frid!

BRASK.

Er sansa, fromma syster! Hvad har händt!

FRU INGER.

En klosterjungfru, Magdalena Bjelke,
Af sina fränder lemnad i min vård,
Och som i dag till nunna skulle vigas,
Har blifvit hemligt bortförd utur klostret!
Nyss fann jag cellen tom och jungfrun borta!

BRASK.

Hvad sägen J?

MÅNS.

Min fränka röfvad bort?

FRU INGER.

Helt visst den lede skalken, Erik Fleming,
Sin hand har med i detta nidingsdåd,
Ty sist i går mitt klosters tjenare
Sett honom smyga kring dess helga murar.

MAGNI.

Ja, ni har rätt, min syster! Erik Fleming
Är här i kungens följe.

BRASK.

Väl! Hvem än
Det vara må, J skolen hämnad blifva,
Och klosterrofvet skola djupt de ångra!
Må först likväl vi genomsöka klostret,
Och se om ej den oerfarna gömt sig
För att få sedan läglighet att fly!

MAGNI.

Först böra kyrkan väl vi genomsöka!

BRASK.

Här kommer ingen ut, ty mina män
Stå vakt vid alla dörrar!

FRU INGER.

Och hon var
Uti sin cell när vi till kyrkan gingo!

GALLE (*närmar sig biktstolen*).

Men här en biktstol är.

FRU INGER.

Den fromme pater
Gregorius, vår biktfar, ensam nyckeln
Till denna biktstol eger!

THURE.

Med mitt svärd
Har jag väl öppnat värre lås än detta,
Och om J viljen — —

FRU INGER (ställer sig framför dörren)

Gudlöshet det vore
Att spränga biktstolns dörr — der är hon ej!

BRASK.

Välan! så följoms alla åt till klostret!
Högt reser gudlösheten upp sitt hufvud,
Men kyrkans bann skall drabba den helt snart!
Ve öfver klosterskändarn, hvem han är!
Är jungfrun borta, skynda vi gemensamt
Till konungen att fordra rätt och straff,
Och han skall icke våga vägra dem!

(*de gå alla utför trappan ner i sidoskeppet och försvinna småningom, hvarefter man hör den tunga dörren slutas till.*)

Tionde Scenen.

ERIK. MAGDALENA. (*derpå*) EN KNECKT.

ERIK (*öppnar försigtigt dörren till biktstolen och kommer ut, klädd i Knuts kappa och hatt*).

Haf tack, fru Inger! Din vidskepelse
Har gäldat många af de bittra tårar
Dem du utur min tärnas ögon pressat!
Kom ut, min älskade! med dessa drägter
Och lösen, fly vi lätt!

MAGDALENA (*i Eriks hatt och kappa*)

Jag kan ej fatta
Att sådan skrämsel icke dödat mig!

ERIK.

Gud gjort dig stark! han visat tusenfallt
Att han beskyddar faderligt vår kärlek!
(*i det han låser upp dörren*)
Jag spårat upp åt konungen en nyhet
Som han skall gälda med vår lycka! Kom!

detsamma Erik öppnar dörren, inträder en knecht och sätter bardisanen emot dem.)

KNECKTEN (*barskt*).

Hvem der?

ERIK (*hastigt till Magdalena*).

Tyst!
(*halfhögt*)
"Kyrkan och S:t Peter!"

KNECKTEN.

Kors!
Det är ju mäster Knut! Hvart gån J?

ERIK (*som förut*).

Hem
Med bud ifrån hans nåde!

KNECKTEN (*visande på Magdalena*).

Och den der?

ERIK (*hviskande i hans öra*).

Ett sändebud från påfven!

KNECKTEN (*lemnar vördnadsfullt plats*).

Vägen fri!

ERIK.

Stor tack, kamrat!
(*vördnadsfullt till Magdalena*)
Ni först, högvördige fader!
(*skyndar ut efter Magdalena.*)

Elfte Scenen.

KNECKTEN. (*sedan*) KNUT.

KNECKTEN (*ser efter dem, innan han stänger dörren*).

Chorkåpan hänger undan på den lille...
Det har väl varit messa här i kyrkan!

(*stänger dörren utan att taga ur nyckeln*)

Den mäster Knut han är båd' här och der?
Nyss stod han utan hatt vid stora dörren,
När biskopen befallde mig gå hit,
Nu åter går han klädd ut genom denna.
Han såg i mörkret längre ut än vanligt,
Och stämman heller ej densamma var! —
Men hvarför gick han här?... Hå! nu förstår jag,
Det skulle ingen *der* få veta af
Att biskopen fått sändebud från påfven!

(*ser sig omkring*)

Hm! man blir underlig till mods härinne!

KNUT (*kommer från trappan och går nedåt scenen, letande*).

Hvart kastade jag undan hatt och kappa
Då riddarne så hastigt kommo på mig?

(*går nedåt biktstolsdörren*)

Här, vill jag minnas, lade jag — —

KNECKTEN (*vänder sig om, ropande*).

Hvem der?

KNUT (*vänder sig om*).

Hvad, känner du mig inte?

KNECKTEN (*ser på honom, darrande af förskräckelse*).

Alla helgon!

Här spökar i den gamla klosterkyrkan!
Gud skydde mig! jag tar till fötterna!

(gör korstecknet och skyndar ut.)

KNUT.

Men stanna då, din tok!

(söker öppna dörren)

Han slagit dörren
I lås, den skälmen! Nå, han kan ha' rätt!
Här står ej rätt till, då min hatt och kappa
Så kunnat sjunka genom stenarne!

(ser at trappan, hvarifrån man hör bullret af dörren)

Men tyst! hans nåde kommer re'n tillbaka!

Tolfte Scenen.

DEN FÖRRE. BRASK (*från trappan*).

BRASK (*för sig*).

Det klosterrofvet kommer väl till pass!
Nu skall kung Gustaf tvingas till att visa
Hvad han i skölden för!

(till Knut)

Har du utfört
Hvad jag befallde dig?

KNUT.

Ja, eders nåde!
Här stenen är och lossad, fast med möda.

BRASK.

Väl! vänta mig vid stora ingångsdörren.

KNUT.

Ja, eders nåde!

(afsides)

Hade jag blott hatten,
Så kunde kappan vara der den är!

(går utför trappan.)

Trettonde Scenen.

BRASK *(ensam, kastar en blick å fönstren i koret, hvilka börja belysas af morgonrodnaden).*

Det dagas redan! O! du unga dag,
Hvad bär du i ditt sköte? Bär du seger,
Så var välkommen! — bär du fall och nesa,
Så dö då hellre i din födslostund! — —
O! hade jag en man invid min sida,
Som jemngod vore med mig sjelf i kraft,
Beräkning och erfarenhet, — förgäfves
Du hvässte då ditt svärd mot oss, kung Gustaf!
Nu har jag fega trälar blott, som Sommar,
Som Magni; — giftiga ränksmidare
Som Thure Jönsson; — egenkära dårar
Som Bryntesson; — bokvettiga pedanter
Som Peder Galle! Men den must och märg
Som föder handling uti menskans sinne,
Den finnes icke! Och det rena uppsåt
Som ej vill egen, endast sakens framgång
Det sakna alla!

(lidelsefullt)

O! min stolta kyrka,
Min äras fotapall, mitt lifs idôl,
Hvi eger jag ej tusenmanna-krafter
I dessa armar, för att skydda dig!
Nu står jag ensam, ensam emot honom
Hvars kraft jag pröfvat, och hvars arm jag fruktar!

Ja! ja! jag kan ej ljuga för mig sjelf:
Jag fruktar konung Gustaf! ty hans ande
Är slägt med min, fast uppå skiljda vägar
Vi söka fosterlandets väl och lycka!
Jag fruktar honom djupt, ty han är ung
Och jag är gammal! Han har verlden för sig,
Jag går utur den! Han är äregirig
Och ensam vill han göra sina storverk,
Ej med min hjelp! — På afstånd från hans blick
Jag trotsa kan, — men ser jag i hans öga
Det skarpa, djupblå — hörer jag hans stämma
Den manliga, och hotar mig hans åtbörd,
Så kufvas jag af denna rika ande,
Och blir ett verktyg för hans vilja blott!

(med en djup suck)

O! hvarför fick man icke evig ungdom!...

(efter en paus)

Den skrift jag på mig bär, kan farlig blifva!...
Försigtig som jag var då "nödd och tvungen"
Jag satte under Gustaf Trolles dom,
Jag vill den gömma här för bättre tider!
För dem må skriften finnas i min ego,
För mig den hvile tryggt i bispens graf!

(faller på knä, lyfter upp stenen, lägger pergamentet derunder, kastar jernet ned, och lägger stenen åter på sitt ställe.)

Så! sof här lugnt, i sällskap med min fruktan!

(stiger upp och säger med uttryck af fast beslutsamhet)

Nu är jag redo till den stora striden
Emellan kyrkans makt och kungamakten,
Emellan kätterit och påfvens lära!
Gjut kraft, Guds helga moder, i min själ,
Att kyrkans glans och fosterlandets väl
Jag främja må till Din och himlens ära!

(går raskt bort.)

ANDRA AKTEN.

Konungens arbetsrum på Westerås slott, med djup dörr på fondens ena sida. På den andra ett djupt bågfönster. Till venster en alkov med fördraget, tungt förhänge af gyllenduk samt der bredvid en mindre dörr dold i panelen. Till höger ett likadant bågfönster som det i fonden, och derframför ett stort, massift ekbord, fullt med böcker och papper. Stolar i samma stil som bordet, med höga, raka karmar och utan dynor. Öfver karmen på en af stolarne till höger hänger en luta. På bordet en fast stående klocka, med en derbredvid liggande lös hammare. Det är tidig morgon, och landskapet utanför fönstren ligger i stark solbelysning.

Första Scenen.

GUSTAF (*sitter i djupt begrundande ställning vid bordet, läsande i en uppslagen bibel; efter en paus lyfter han sin blick från boken och ser ut genom fönstret*).

Du kungars konung! Alla verldars Herre!
Derute skrifver du i arla morgon
Med guldbokstäfver öfver vaknad jord
Densamma skrift som här i boken står!
Ditt gyllne solljus kan man ej fördunkla,
Men ordet, som du gaf, af menskofunder
Förmörkadt blifvit!

(*med knäppta händer*)

Är din ande med mig
Så som den var det under flykt och fara,
I fångenskap och nöd, så som den varit

På en orolig thron i bistra skiften,
Så lofvar jag, o Gud! att rent och klart
Liksom din junisol som ler derute,
Ditt helga ord skall stråla öfver norden!

(slår ihop boken och stiger upp.)

Nu känner jag mig stärkt till dagens hvärf,
Hur tungt det än må blifva. — Faller jag
Så faller jag med ära — segrar jag
Så skall jag bygga upp en kungamakt
Nog stark att trotsa seklers gny och stormar!
Och med eröfrarns rätt vill jag slå ned
De multna skrankor, som det gamla Rom
Rest upp emellan mig och folkets hjertan!

(stannar vid den stol der lutan hänger)

Du ser på mig, min vän i mulna stunder,
Som om du ville locka mina händer
Att leka flygtigt öfver silfversträng — —
Nej! nej! i dag är icke tid för lekar;
Men segrar jag, skall du i morgon klinga
Ett hurtigt jubel! — Segrar vantrons makt
Så tar jag dig på arm och lemnar sedan
Med brutet hjerta fädrens dyra jord,
Och du skall trösta mig uti min landsflykt!
Bort med dig nu, din åsyn gör mig vek!

(bär lutan inom förhänget i alkoven. Sedan går han till bordet och fattar hammaren.)

Nu fort att smida medan jernet glöder!

(slår på klockan; en hofsven inträder.)

Gå till Lars Siggeson och mäster Olof
Med bud att hit de komma utan töfvan!

(hofsvennen går.)

Mitt svärd är Lars, — min bok är mäster Olof,
Och jag behöfver bok och svärd i dag!

Andra Scenen.

DEN FÖRRE. MARGARETHA.

MARGARETHA (*från dörren till venster*).

God morgon, broder Gösta!

GUSTAF (*vänder sig i stolen och helsar henne gladt*).

Margaretha!
Guds frid, min syster! Kommer du med helsan?

MARGARETHA.

Stor tack, min broder! Får jag också gå
Med helsan till en annan, som ej vågar
Att nalkas dig, förrän ditt misshag slocknat?

GUSTAF (*med mörknande blick*).

Min svåger Johan? Har han sändt som bud
Dig syster?

MARGARETHA.

Nej, jag kom af egen vilja.

GUSTAF.

Så? stolt som alltid?

MARGARETHA (*bedjande*).

Gustaf! Käre broder!
Var icke vred på den som högt jag älskar!

GUSTAF.

Kanhända mer än bror och fosterland?

MARGARETHA.

Ej mer, men annorlunda! När du sjelf
En dag blir make, skall du nog förstå mig!

GUSTAF.

Jag make? Kära syster, Sverges thron
Är allt för stormigt säte för en qvinna!
Men nu till Johan, hvem har han att skylla,
Om ej sig sjelf blott, att min vrede väckts?
Rår jag för att hans tyska ärelystnad
Vill flyga högre än min nytta höfves
Och våra svenska seder tåla vid?

MARGARETHA.

Men han är tysk riksgrefve!

GUSTAF.

Bah! än sedan?
Utaf den sorten, kära syster, finnas
Än dussintals som skulle tacka Gud
Om de som han fått byta ut sitt armod,
Sin tomma titel utan land, emot
Det vackra arf i silfver och i gårdar
Som Wasadottren förde med i boet!

MARGARETHA.

Min Johan är en krigserfaren herre.

GUSTAF.

Men full af högmod, afundsam, orolig!
Kan duga bra till arm, men ej till hufvud! —
För att få ordning här i stort som smått
Mig höfdes nya krafter, landet sjelft,
Af årslång strid och oro mattadt ut
Bar inga män som dugde för mitt syfte,
Och derför måste jag, trots svenskens hat

Mot främlingar, inkalla sådana
På det att icke hela bördan skulle
Mig ensam tynga. Så kom Johan hit,
Så Berndt von Mehlen, — åt den ene gaf
Min syster jag till maka, åt den andre
Min fränka Margaretha, Brahes enka,
Och rustade så ut de landlöse
Med gods och gårdar, heder och förläning.
Och hvad har jag till tack? Jo, dessa tyska
Småherrar kunna icke smälta att
Den svenske adelsmannen bär en krona,
Och att han lyssnar mer till landsmäns råd
Än till de främlingar, som anse landet
För ett välkommet rof att suga ut!

MARGARETHA.

Du är för sträng, min broder!

GUSTAF.

Nej, för mild!
Den skuld som Berndt von Mehlen till mig bar
Han gäldat nyss med sitt förräderi
Vid Kalmar, — och din Johan väntar blott
På tidens läglighet, för att mig svika
I sällskap med de Lübske: — Helsa honom
Och säg att väl jag känner till hans handel!

MARGARETHA.

Du är bedragen Gustaf! Johan skall
Och kan ej nånsin möta dig med otack.
Men du bör också minnas att hans anor,
Hans härkomst kräfva aktning, och jag räds
Att du för mycket låtit honom känna
Det svågern konung är!

GUSTAF (*häftigt*).

Hvi glömmer han det?
Jag konung är med svenska folkets vilja,

Och ej med Lübecks nåde! Ingen småsven
Från kejsarhofvet satte mig på thronen!

MARGARETHA (*förnärmad*).

Min broder!

(*vänder sig för att gå.*)

GUSTAF (*stiger upp efter någon tvekan och skyndar efter henne*).

Så får du ej gå ifrån mig!
Mitt missnöje med svågern, kan ej släcka
Min broderskärlek! Så! var ej förnärmad!
Jag har tillräckligt kif och strid omkring mig,
För att ej önska fred med dem som stå
Mig närmast!

MARGARETHA.

Men den hand som bjudes dig
Vill du dock icke fatta?

GUSTAF (*efter en inre strid*).

Må han komma!
För din skull, syster, vill ännu en gång
Jag Johan handen till försoning räcka!
Men må han vakta sig; ty väcks min misstro
Ännu en gång, kan intet söfva den!

MARGARETHA.

Den skall ej vakna mer! Tack, broder Gösta!
Jag skyndar efter Johan; aldrig mera
Skall misstro skilja dem jag älskar högst!

(*skyndar ut till venster.*)

Tredje Scenen.

GUSTAF.

Min svåger kunde vara mig ett godt
Och kraftigt stöd i dessa bistra tider,

Om blott han ville det! Men grefve Hoja
Kan ej förgäta sina furstelater,
Och tror sig hafva blifvit kallad hit
Att lära mig, den svenske adelsmannen,
De fina funderna vid kejsarns hof!
En gång likväl, om ej min stjerna dalar
I påfveväldets mörka dimmor, skall
Jag visa dessa herrar utan land
Att Gustaf Eriksson kan bygga sjelf
Sin äras tempel, utan att behöfva
Den tyske krämarn och den tyske grefven,
Som sälja sig till den som kommer först
Och bjuder bäst!

HOFSVENNEN (*från fonden*).

Herr Lars och mäster Olof!

GUSTAF (*lifligt*).

De träde in, och ingen må oss störa!

(*Hofsvennen går. Gustaf stänger den lilla dörren till venster, ... nanföre.*)

Herr Johan vänta får till läglig tid!

Fjerde Scenen.

GUSTAF. LARS SIGGESON. OLAUS PETRI.

GUSTAF (*går emot dem och räcker dem vänligt handen*).

Välkomne!

(*till Lars Siggeson*)

Du min gamle krigskamrat
Bär lätt som alltid dina många år
På kämpaskuldran, oböjd än af tiden!

LARS.

Ej oböjd, eders nåde! men nog knäfveln
Försöker jag att hålla gynnarn stången

Så godt jag kan! Erkännas måste dock,
Att tiden är långt mera seg än dansken;
Den gaf jag respass när jag så kom åt,
Men snart får jag väl respass utaf tiden!

GUSTAF.

Tänk ej på döden, gamle vän! Vi hafva
Än mycket ogjordt i vårt arma land.

LARS.

Nånå! ännu är jag väl med en stund
Och rifver uti byken! — Går jag bort
Så går det nog ändå! Ers nåde är
Nog karl att sjelf utföra hvad han ämnar!

GUSTAF.

Men dertill jag behöfver trogna hjertan
Och starka armar, såsom dina, Lars!

(till Olaus)

Och du, min käcke mäster Olof, dundrar
Du ännu lika djerft utur din korg
Mot påfvens funder?

OLAUS.

Ja, om alla vore
Så eldiga som jag, för Luthers lära,
Den vore längre kommen i vårt land!

GUSTAF.

Den kommer nog med tiden. Seklers vantro
Man rycker ej med röttren upp, mins det,
Uppå en dag, ej ens uppå ett år. —
Allt måste hafva tid att mogna, Olof!

OLAUS.

Men folket är ett barn: vill det med godo
Ej lära sig att inse eget bästa,
Det måste tvingas till det!

GUSTAF.

Styr din hetta
Min käcke Olof! Våld kan ej utplåna
En gammal vana som har seklers häfd.
Man får ej komma blott med storm och åska,
Som utan skillnad nedslå godt och ondt:
Man måste kalla värma fram och solsken
Som långsamt gifva grodd åt utsådt frö!

OLAUS.

Men åska rensar luften; solskensvärmen
Kan lätt förtorka det nedlagda kornet!
När Herren Gud af jordens folk ej hördes
Då han i vestanflägtar talade,
Så kom han uti eld på Sinai
Och talade med skräck till deras hjertan!
Så ock den rena läran tala bör,
Ty annars dör dess stämma bort i rymden,
Och helgondyrkan, aflatskrämeri
Och romersk osed hålla kyrkan fången!

GUSTAF.

Du får tillåta dock, min käcke Olof,
Att jag slår klokhets vatten på din eld!

OLAUS.

Och släcker dermed hela elden ut!

GUSTAF.

Nej! dämpar den på ytan, så att den
Får mera kraft att sprida sig på djupet!
Snart undergräfs den gamla vantron då,
Och störtar samman, brakande, i lågan,
Och så går Luthers lära renad fram
Utur det gamlas bål! Så vill jag leda
Den eld som annars blef en vådeld blott!

Dessutom sätter icke jag på spel
Mitt andra mål, den stärkta kungamakten,
Blott för att lyda din otålighet!

OLAUS.

Tillgif mig, eders nåde, men här är
Om himlens makt det fråga, den är mer
Än kungamakten, huru stark den thronar.

GUSTAF.

Den enas styrka kräfver och den andras!

OLAUS.

Men Evangelii lära bör gå först!
För den vi skola offra allt, och icke
Begagna den som trappsteg till en vidgad,
En större kungamakt! — Jag rädes att
Ers nåde mera ser på verldslig fördel
Än på det eviga, det oskattbara
Som växer upp utur Guds rena ord!

GUSTAF (*häftigt*).

Jag åter rädes att du ser för litet
På kungens bästa, och för mycket på
Att uti tid och otid gifva bannor
Och vilja vara mäster predikant!
Tag dig derför till vara, mäster Olof!
Vi hafva satt dig att predika Gudi,
Men främst i Herrans bud står lydig vördnad
För öfverhet och lag — glöm det ej bort!

OLAUS.

Jag glömmer detta lika litet, som
Att religionens tjenare är ombud
För alla kungars konung!

LARS.

Äldst är gammal,
Och derför är jag dristig nog att minna

Min konung på, det strid vi kunna få
I dag tillräckligt, utan att vi börja
Med split och täflan äfven sinsemellan!

GUSTAF (*lugnar sig*).

Rätt, gamle Lars! Du sad' ett ord i tid!
Det der brushufvudet, min mäster Olof,
Vill aldrig böja sig med fog... och jag
Har, Gudi klagadt, föga tålamod!
Nå säg, Lars Siggeson, är allting redo?

LARS.

På Upplands, Westmanlands och Nerikes adel
Är eders nåde säker; — Westergöthlands
Dock håller med den braskarn Thure Jönsson,
Och hvad han för i skölden, veta vi!
Jag mina fänickor laggt in i staden
Och höfdingarne kan man lita på;
Så vida allt är godt; biskoparne
Dock kommit starka nog till detta möte,
Och Brasken ensam med minst femti man.

GUSTAF.

Han braskar stort, östgöthabiskopen!

LARS.

Han är den värste fisken ock att fjälla
Af allesammans. Få vi bugt med honom
Så följa nog de öfriga med strömmen!
Men det lär blifva svårt, ty vet, ers nåde:
Det hviskas om en sammankomst i natt
Som var, i gamla Gertrudskyrkan, mellan
De missnöjde bland adeln och de stolte
Prelaterne!

GUSTAF.

Hvad säger du? Guds död!
De vågat det?

LARS.

Det gäller prestetunnan
Och Trolles anda går igen i dem!

OLAUS.

En af dem är dock ärlig i sin tro,
Och det är biskop Brask.

GUSTAF.

Du rosar honom?

OLAUS.

Han är den ende af dem som är värd
En ärlig dust, minsann! Den mannen har
Ett fel allenast: att han påfvens är.

LARS.

Jag tänker som herr Olof! Skada att
Den mannen håller med de påfviske!

GUSTAF.

J hafven rätt! jag skattar högt hans lärdom,
Hans varma kärlek för sitt fosterland,
Och vore Brask ej mot mig, skulle vi
Utföra stora ting tillsammans! Nu
Jag måste såsom fiende behandla
Det bästa stödet för den gamla kyrkan!
Men säg, hur är det med gemene man?

LARS (*skakande på hufvudet*).

Hm! det är si och så.

GUSTAF.

Men de som klaga
Beständigt öfver skattetyngd, förstå de

Då ej, att om det andeliga frälset
Inskränkes, blifva deras skatter mindre?

LARS.

Åhjo, det kanske att de börja fatta,
Så småningom — men se, den gamla tron
Och deras gödda munkar, anse de
För okränkbara helgedomar! Få de ej
För sina helgon buga sig och höra
Latinska messan — som de ej förstå, —
Så rifva de nog regn, tro mig, ers nåde!

GUSTAF.

Men borgrarne från mina goda städer?

LARS.

De äro edra, eders nåde, helst
Om snart J kunnen göra handeln fri
Från Lübecks bojor!

GUSTAF.

Ja, vill Gud, det skall
Ej länge dröja! Jag haft nog utaf
Den stolta Hansestadens list och ränker,
Och ligger ren i underhandling med
Min broder konung Fredrik, om att öppna
Fri genomfart i Sundet för Holländarn. —
Men utan allmogen kan intet göras;
Med den jag genomfört mitt frihetsverk
Och utan den är kungen vapenlös
I Svea land!

(*efter något betänkande*)

Min käcke mäster Olof,
Säg, är du redo att i dag, vältaligt
Din lära taga i försvar mot påfvens?

OLAUS (*eldigt*).

Ja, konung, dertill är jag alltid redo!

GUSTAF.

Nåväl! när ständerna sig samlat hafva,
Förnye du emot herr Peder Galle
Den gamla striden ifrån Upsala!
Gå nu att dig beväpna! På ditt ord
I dag beror om segrande vi skola
Utur den vreda strid med vantron gå,
Och om välsignelse och ljus och frid
Sig sänka skola öfver fosterlandet!

OLAUS (*varmt*).

O! vore då mitt ord ett väldigt svärd,
Tveeggadt, skarpt, att fördt af Herrans engel
Det kunde klyfva hjertan midt itu,
Och dåna liksom domsbasunens åskor
I öronen på Belials falska prester! —
Farväl, min konung! vare Gud med oss
Och med vårt verk, på det att ofödd tid
När oss den glömt, dock aldrig glömma må
Att striden och dess frukter varm välsigna!

(*går.*)

Femte Scenen.

GUSTAF. LARS SIGGESON.

GUSTAF.

I tygel hållen är min mäster Olof
Just mannen som mig höfves för mitt verk; —
Men tygel kräfver han!

LARS (*leende*).

Och tygel bär han!

GUSTAF (*likaså*).

Och gör sin öfverman rätt mycken möda. —
Du säger således, min trogne Lars,

Att från Westgötha-adeln komma torde
Det största motståndet? De vakte sig!

LARS.

Om deras hufvu'n voro mera skarpa
Än nu är fallet, vore herrarne
Från Westergöthland farligare än, — —
Men, Gudi lofvadt! myoket utaf munnen
Och litet utaf ullen hafva de!

GUSTAF.

Gif akt på dem likväl, min gamle vän!
Och tillse att du dina fänickor
Beredda håller!

(det bultar på dörren till venster.)

Och ännu en sak:
Gif akt uppå min svåger; blir det strid
Emellan mig och kyrkan, gissar jag
Han är nog framme!

(det bultar ånyo.)

Ty han fiskar gerna
I grumligt vatten!

LARS.

Eders nåde, man
Vill in der borta!

GUSTAF.

Jag det hörde nog,
Men den som klappar kan en stund få vänta!
Gå nu, min trogne Lars, vi ses igen
När stunden inne är att börja kampen!

LARS.

Ers nåde lita kan på Gubben Lars,
Han göra skall som förr sin skyldighet!

(det bultar hårdare.)

Men öppna då, ers nåde! Uppå slagen
Jag tycker mig en furstlig knoge höra,
Och tysk dertill! Det höfves ej att så
Den höge herren får derute stå!
När främlingen vill in i björnens ide
Så måste Nalle höfviskt stå på tå
Och veta taga äran mot i tide!

(*går.*)

Sjette Scenen.

GUSTAF. (*sedan*) MARGARETHA och JOHAN.

GUSTAF.

Rätt sagdt, vän Lars! så har det varit förr,
Men det skall snarligt blifva annorlunda!

(*går till dörren.*)

Hvem klappar?

MARGARETHA (*utanföre*).

Jag, min broder!

JOHAN (*utanföre, häftigt*).

Och gref Hoja,
Som ej är van att vänta utanföre!

GUSTAF (*öppnar*).

Så stigen in, herr svåger!

JOHAN (*häftigt inträdande*).

Ändtligen! — —
Vid kejsarns hof — —

GUSTAF (*lugnt*).

Nå?

JOHAN (*som förut*).

Jo... vid kejsarns hof — —

MARGARETHA (*sakta*).

Min Johan! lugna dig!

JOHAN (*utan att höra*).

Vid kejsarns hof — —

GUSTAF (*som förut*).

Ja, der är säkert mycket pragtfullt, frände!

JOHAN (*slagen af hans lugn*).

Ja — mycket pragtfullt —

GUSTAF.

Här är mera fattigt,
Det veten J. — Derför vid kejsarns hof
J borden stannat qvar, det är min tanka!

MARGARETHA.

Min broder! var det hvad du lofvat mig?

GUSTAF.

Jag är beredd att räcka handen åt
Din make, syster. Men med hot och trots
Man kommer ej till mig och får försoning.

JOHAN.

En tysk riksfurste tigger ej om vänskap!

GUSTAF.

Och Sverges konung kastar den ej åt
Den förste, bäste, som med höga later
Vill göra gällande sitt lilla värde!

JOHAN (*häftigt*).

Ers nåde!

GUSTAF (*strängt*).

Stilla! Höj ej tonen! — Här
Är undersåten tyst när kungen talar!
Jag är ej vred på eder utan skäl,
Och dessa vill jag säga eder öppet:
J hafven fört en hemlig underhandling
Med Lübecks råd!

JOHAN (*häftigt*).

Jag! Det är icke sannt!

GUSTAF.

Jo, det *är* sannt!

JOHAN.

Bevisen deruppå!

GUSTAF (*går till bordet och kommer tillbaka med ett öppet bref, som han sätter under Johans ögon*).

Hvad sägen J om detta bref, min frände?

JOHAN (*kastar en blick i brefvet, känner igen det, men söker beherrska sig, och säger hastigt afsides*).

Fördömdt! mitt bref!

GUSTAF (*fixerar honom skarpt*).

Nå?

JOHAN (*högt med säkerhet*).

Det är understucket!

MARGARETHA (*ängestfull*).

Ja, icke sannt, min Johan? Så det är?

JOHAN.

Ja, jag har fiender i Lübeck, hvilka
Af harm deröfver att jag fordrat ut
Förfallen krigssold sedan flydda tider,
Mig spelat detta usla krämarputs!

GUSTAF (*som fortfarande fixerat h-*
nom med stadig och oafvänd blick

Låt dem ej oftare er spela dylikt
Min värde svåger, helst på samma gång
Som de min unge frände, Svante Sture,
Förgäfves sökt erbjuda Sverges krona!
Det kunde hända att jag slutligen
Misstänkte eder att mig vilja störta!
(*rifver sönder brefvet*)
Nog nu om dessa usla påfund!

MARGARETHA (*glad*).

Tack,
Min gode broder!

JOHAN (*afsides*).

Brefvet är förstördt;
Jag andas åter!

GUSTAF.

Viljen J mig lofva
Att hädanefter föra ärlig sköld
Mot mig och Sverge, är jag gerna redo
Att räcka eder handen till försoning!
Men nöj er med hvad redan blifvit ert,
Och hys ej afund mer, se der mitt vilkor!

JOHAN.

Om blott J lofven mig att eder svåger
Ej mindre kunskap får om edra planer,
Än simpla adelsmän, som Siggeson,
Och grofsmedssöner, såsom mäster Olof!

GUSTAF.

Hur kunnen J på makt här anspråk göra
Som aldrig nånsin kunnen tänka Svenskt?
Den simple adelsmannen Siggeson
Är jemngod uti börd med Sverges konung,
Och var hans fasta stöd i nödens dag,
Som nu han är hans vän i lyckans timma!
Och grofsmedssonen, mäster Olof, fick
Ur Luthers hand sin lärdoms adelsbref
I Wittenberg! Se'n fadren smidit svärd
För stormens dagar och för fridens plogar,
Så smider sonen nu med mig den blixt
Som krossar påfvens sekelgamla makt
Och skänker ljus och kraft åt fosterlandet!
Gud låte aldrig Sverges konung sakna
Invid sin sida slika grofsmedssöner,
Så skall han trona högt och aldrig frukta
De höga herrar, hvilka ränker smida —
Det enda handtverk, som föraktligt är?

JOHAN (*utom sig*).

Är det åt mig som dessa ord ni måttar?

GUSTAF.

När man en käpp i hundehopen kastar,
Så skriker den som träffas!

JOHAN.

Kunglig är
I sanning liknelsen!

GUSTAF (*uppbragt*).

Om kunglig ej,
Så är den ärligt svensk! Håll den till godo!

MARGARETHA.

Min broder! blif ej vred!

(till Johan)

Dig sansa, Johan!
Du allt förderfvar med din häftighet!

JOHAN *(som förut).*

Tyst, Margaretha! Här är ödmjuk bidan
Ej på sin plats! Det tyska rikets furste
Har icke kommit hit till björnars land,
För att på knä för svenske adelsmannen
I stoftet ligga! Här jag kastar bort
Det fega tålamodets skrud! Guds död!
Jag ej mig böjer mer för kungen från
I går, som kanske ej är kung i morgon!

(går hastigt genom fonden.)

Sjunde Scenen.

GUSTAF. MARGARETHA.

GUSTAF *(skyndar efter honom i utbrott af högsta vrede).*

Vakt! knecktar! fängslen den förrädaren!

MARGARETHA *(kastar sig framför honom).*

Nåd, broder, nåd! Minns att han är min make,
Det slag som honom drabbar, drabbar mig!

GUSTAF.

Bort, Margaretha! trotsa mig ej, syster!

MARGARETHA.

Gör du ej hvad du ångrar!

GUSTAF.

Ångrar? Ha!

Det ramlar ingen verld, om ock jag låter
Det tomma hufvu't der i stoftet falla?

MARGARETHA (*stiger upp och står stolt och lugn framför honom*).

Åh nej, en systers hjerta krossas blott,
Och några faderlösa stackars barn
Blott ropa hämd och fasa upp mot himlen
Så att ditt hela land ger återljud,
Och sena tider än ditt namn förbanna!

GUSTAF.

Ha, Margaretha!

MARGARETHA.

Jag är ock en Wasa,
Och om du konung är, så är jag maka
Och moder! Faller han, så faller jag
Och all din magt, all verldens pris och hyllning
Ej skola kunna plåna ut likväl
Det röda Kainsmärket från din panna!

(*vänder sig om för att gå.*)

GUSTAF (*efter en våldsam, inre strid*).

Gå ej i vrede, syster, bort! För *din* skull
Jag ännu villig är att glömska skänka,
Om blott han kommer innan sol går ned!

MARGARETHA (*öfvergående till den häftigaste glädje, i det hon kysser hans händer*).

Gud signe dig! Nu talade min broder!

(*skyndar ut genom fonden.*)

Åttonde Scenen.

GUSTAF. (*sedan*) HOFSVENNEN.

GUSTAF.

En herrlig qvinna är min Margaretha!
Vår moders afbild! Allt för ädel för
Den tyske äfventyraren af Hoja!

HOFSVENNEN (*från fonden*).

Herr Erik Fleming väntar eders nåde,
I sällskap med en jungfru.

GUSTAF.

Yrar du? —
I sällskap med en jungfru?

HOFSVENNEN.

Så det är.

GUSTAF.

Så låten dem hit in!

HOFSVENNEN.

Ja, eders nåde! (*går.*)

GUSTAF.

Hvad båda dessa tidender? Mig lyster
Att höra det!
(*ser de kommande.*)
Vid Gud! en fager tärna!

Nionde Scenen.

GUSTAF. ERIK. MAGDALENA.

ERIK (*i det han och Magdalena skynda fram och kasta sig för konungens fötter*).

Ers nåde! rädda och beskydda oss!

GUSTAF.

Stig upp! Hvad menen J, herr Erik Fleming?
Och hvem är denna jungfru?

ERIK.

Från vår barndom
Vi älskat ömt hvarandra, och hon är
Som då hon var det, min trolofvade,
Och Magdalena Bjelke hennes namn!

GUSTAF.

Slägt med herr Thure Bjelke?

ERIK.

Syskonbarn
Till honom, eders nåde!

GUSTAF (*fattar Magdalenas hand*).

Stigen upp
Skön jungfru! jag är icke någon påfve
För hvilken korsande man böjer knä!
Och talen ärligt, Erik Fleming, ty
Jag ser på eder blick och edra later
Att något sällsamt J att yppa hafven!

ERIK.

Så är det, eders nåde! Jungfruns fränder
Ej ville veta af vårt äktenskap,

Derför att jag på mina färder lärt
Att skatta Luthers lära. Medan jag
I Wittenberg studerade, man satte
Min Magdalena i det här belägna
S:t Gertruds kloster, viljande dermed
Oss skilja åt för detta lifvet. Allt
Jag har försökt att hennes fränder blidka,
Förgäfves! Och på denna dag hon skulle
Till nunna vigas. Utom mig af smärta
Och af förtviflan, visste jag ej annat
För hennes räddning, än en flykt ur klostret!

GUSTAF.

En flykt ur klostret?

ERIK.

Eders nåde! fanns
Väl annat medel?

GUSTAF.

Men ett klosterrof?
Guds död! J ären mig en dristig sälle!
Och säg, hvad hoppens J nu utaf mig?

ERIK.

Att eders nåde måtte konungsligt
Sig taga an vår sak! Ers nåde vill ej
Att klostren skola fyllas utaf jungfrur
Af rikets bästa ätter, hvilkas arf
Tillfalla klostren, medan sjelfva de
I dystra cellen sörja sig till döden!

(*med stigande värme*)

Se, eders nåde! ljus J viljen gifva
Åt fosterlandet, men i klostercellen
Der är allt mörker, natt, förtviflan, qval
Och långsam död! O! låt dess dystra hvalf
Ej slutas kring min hulda tärna mer!

GUSTAF (*læsnde*).

Det vore skada att så mycken fägring
Bortvissna skulle under klosterdoket!

(*med allvar*)

Men om jag ock med kyrkan skulle kunna
Till rätta komma, hennes fränders rätt
Kan jag ej häfva upp, och mera kär
Du lär dem icke blifva efter detta.

ERIK.

Nej, men Försynen gaf mig vapen mot dem!

GUSTAF (*uppmärksam*).

Hvad menen J?

ERIK.

I natt, i klosterkyrkan,
Der af en händelse jag instängd blef,
Jag vittne varit till en sammangaddning
Emellan kyrkans män och några af
De missnöjde bland adeln!

GUSTAF (*lifligt*).

Hörde du
All deras handel?

ERIK.

Hvarje ord, ers nåde!

GUSTAF.

Ah! du har lycka med dig!

(*till Magdalena*)

Sköna jungfru,
Var tröst! jag hoppas kunna bistå eder!
Gån nu dit in!

(*visar till venster*)

J finnen der min syster
Och hennes tärnor; stannen der i ro
Och frukten intet! J förlåten väl
Att jag herr Erik Fleming här en stund
Behåller?

MAGDALENA (*kysser häftigt hans händer*).

Eders nåde!

GUSTAF.

Varen trygg!
Jag skall ej låta klostret er begrafva!
Gån nu!

MAGDALENA (*varmt*).

Gud signe eder!

ERIK (*i det han för henne till dörren*).

Magdalena!
Vi råkas snart, och då är allting väl!

MAGDALENA.

Ja, Erik! nu jag åter vågar hoppas
Att lycklig framtid för vår kärlek ler!

(*går till venster.*)

Tionde Scenen.

GUSTAF. ERIK.

GUSTAF.

Nu tala fort! Hvad såg och hörde du?

ERIK.

I kyrkan samlades vid midnattstid,
På bud af biskop Brask, herr Thure Jönsson,

Måns Bryntesson och Peder Galle, jemte
Än fler af adeln, samt biskoparne
I Westerås och Strengnäs med en mängd
Af andra klercker, högre liksom lägre,
Och gingo der in ett förbund, som de
Med helig ed och underskrift beseglat!

GUSTAF.

Och det förbundet, säg, hvad gällde det?

ERIK.

Att skydda kyrkan mot ers nådes planer!

GUSTAF.

Och skriften som de undertecknade?

ERIK.

Den stannade hos biskop Brask.

GUSTAF.

Hvad mera?

ERIK.

Förrän prelaterne till mötet kommo
Jag vittne blef till ett förrädiskt samtal
Emellan Thure Jönsson och hans frände
Måns Bryntesson. Det gällde intet mindre
Än att fördrifva eders nåde, och
Utropa Bryntesson till Sverges konung.

GUSTAF.

De vakte sig! Får jag dem en gång fatt
Det gäller deras hufvu'n! Intet mera
Du att förmäla har?

ERIK.

Blott det, att snart
Min tärnas flygt de lära öfverklaga
Hos eders nåde.

GUSTAF.

Godt! de måge komma!
Du kan din stjerna prisa, Erik Fleming!
Din obetänksamhet mig faller läglig,
Ty nu jag vet hvar jag dem har! Mitt löfte
Om skydd för dig och för din tärna, tag,
Och efter striden skall jag edert bröllopp
Här på mitt slott förutan töfvan fira!

Elfte Scenen.

DE FÖRRE. HOFSVENNEN (*från fonden*).

HOFSVENNEN.

Hans nåde biskop Brask, och abedissan
Fru Inger Sparre, jemte flera klercker
Och biskopar, om företräde bedja.

GUSTAF.

Ha, redan! Låt dem bida i drabantsaln,
Och när du hör mitt hammarslag på klockan
Så må de träda in.

(*Hofsvennen går.*)

Farväl, herr Erik!
Gån till er tärna nu, och lugnen henne,
Och sedan alla mina trogne män
På rikssaln jag behöfver! Helsen henne
Att kungen sjelf är hennes giftoman!

ERIK (*varmt, i det han trycker konungens framräckta hand till sitt hjerta*)

Och aldrig skall min djupa tack jag glömma! —

(*går till venster.*)

GUSTAF (*ser efter honom*).

Hur manas menskan ej till ödmjukhet
Då hon ser himlens magt i ringa ting,

Af största vishet icke förutsedda?
Förgäfves letade min spända tanke
Att finna denna början dolda tråd
Som det bäst anlagda verk behöfver
För att i handling träda upp, — och se!
En ynglings djerfhet för en ungmös skull
Blir häfstång för mitt länge drömda hvärf!

(*efter en paus*)

Lugn och betänksamhet af nöden äro,
Ty ännu få de icke ana att
Jag kunskap har om nattens sammanträde!

(*slår på klockan*)

Med detta slag min sista tvekan blåser
För vinden bort, liksom ett uttömdt moln!

(*Ställer sig vid bordet i väntande ställning.*)

Tolfte Scenen.

GUSTAF. BRASK. SOMMAR. MAGNI. FRU INGER och FLERA PRELATER (*från fonden*).

BRASK.

Gud och hans helgon skydde eders nåde!

GUSTAF.

Tack, ädle biskopar och klercker! Sägen,
Hvad önsken J af mig?

BRASK.

Rättvisa, konung!

GUSTAF.

Den skall ej nekas er, om rätt J egen!

BRASK.

Ett gräsligt dåd i natt föröfvadt blifvit
I Gertruds kloster; — men fru Inger Sparre,
Den fromma abedissan, före sjelf
Mot rånaren sin talan!

FRU INGER.

Eders nåde!
Re'n länge hafva kyrkans trogne sett
Med helig fasa, huru kätteriet
Allt mera griper kring sig i vårt land.
De fromma helgonen, Guds höga moder,
De helga messor och de vigda vaxljus
Samt bön och fasta, vördas icke mera — —

GUSTAF (*otåligt*).

Till saken, fromma syster! Kyrkotvister
Vi lemne till de skriftlärde!

FRU INGER (*slagen*).

Ers nåde — —

GUSTAF.

Hvad är er klagan? Jag har ondt om tid!

FRU INGER.

Man röfvat bort i natt ifrån mitt kloster
En adlig jungfru, Magdalena Bjelke,
Som skulle vigas in till Christi brud
I dag, så lydde hennes fränders vilja.

GUSTAF.

Men hennes egen, huru lydde den?

FRU INGER.

Hon var beredd att ödmjukt taga slöjan.

GUSTAF.

Förutan tvång och pock?

FRU INGER.

Hon önskade
Ej högre fröjd än blifva himlens brud!

GUSTAF (*med kraft*).

J ljugen — fromma syster!

FRU INGER (*slagen*).

Eders nåde — —

BRASK (*lurande*).

Ers nåde känner således förut — —

GUSTAF.

Mig höfves spörja, biskop! eder icke!
Dessutom vill jag minnas att jag satte
Till biskop här för icke längesedan
Herr Petrus Magni!

(*barskt till Magni*)

Kunnen J ej ensam
Här föra talan för ert stift?

MAGNI (*bestört*).

Ers nåde,
Jag tänkte — — trodde — —

GUSTAF (*till Brask*).

När i Östergöthland
Man jungfrur röfvar, blifve det er sak!

BRASK (*med betoning*).

Jag talar här i Helge Fadrens namn!

GUSTAF (*stolt*).

I Rom är påfven, *här* är jag er herre!

SOMMAR (*sakta till Brask*).

För alla helgons skull! ej reten honom!

GUSTAF (*till abedissan*).

Jag säger er, fru Inger, att J ljugen:
Frivilligt har ej Magdalena Bjelke
Till edert kloster kommit. Erik Fleming
Var sedan länge dess trolofvade.
Och endast hennes fränders funder satte
I cellen henne för att vissna bort!

FRU INGER.

Men slägtens vilja är det som bestämmer
Omyndig mö till doket eller ringen!

GUSTAF.

Det varit så. Jag vill att hädanefter
Ej någon ungmö uti Sverges rike
Skall ryckas bort från sin bestämmelse
Som brud och maka för att vigas in
Till ett ofruktsamt klosterlif, med själen
Af jorden full! Ty klostret, som var ämnadt
Till hem för stilla dygd, har derigenom
Ett hem för dolda skötesynder blifvit!

BRASK.

Ers nåde dömmer strängt om klosterlifvet,
Af ädel fromhet gjordt till Jacobsstege
För trogna hjertan!

GUSTAF.

Men af prestefunder
Gjordt till en samlingsplats för usla ränker,

Der gödda munkar lefva fram sin dag
I frosseri och lättja, medan folket
Får träla i sitt anlets svett, för att
De aldrig mätta lättingarne göda!
Jag vill ej längre tåla i mitt rike
En sådan kräfta på den sanna fromhet,
Som tjenar bättre Gud med plog och spade
Och redlig verksamhet för barn och maka,
Än med ett enslingslif som föder högmod
Och ofördragsamhet mot alla dem
Som tänka annorlunda om sin Gud!
Och rent ut sagdt — på det att ingen tvekan
Om mina afsigter er plåga månde —
Jag anser för ett Gudi lofligt hvärf
Att rycka bort från så förfeladt lif
Den som kan fylla sin bestämmelse
På bättre sätt för sig och fosterlandet!

FRU INGER.

Ers nåde tager skändarens försvar!
O, alla helgon!

BRASK.

Klosterrof har ansetts
I alla tider och i alla länder
För ett utaf de gröfsta brott emot
Gudomlig lag och mensklig ordning!

GUSTAF.

Väl!
Kan det bevisas att frivilligt jungfrun
I kloster gått, må Erik Fleming straffas;
Men kom hon tvungen dit, så hoppas jag
Att mina domare frikänna honom!

BRASK.

Ers nåde låter saken således
Hänskjutas till en andlig domstol? Det
Är värdigt eders nådes nit om kyrkan!

GUSTAF.

Jag känner ingen annan domstol här
Än den som dömmer i mitt namn och folkets!

BRASK.

Men påfvens domsrätt öfver klostren blef
Besvuren uppå kyrkomötet i — — —

GUSTAF (*afbrytande*)

Er lärdom känd är, biskop! Möden eder
Ej med att räkna upp de kyrkomöten
På hvilka påfvens makt utvidgades, —
Jag fruktar att de blefve allt för många!

(*med stolthet*)

Om Sverges konung uti flydda tider
Var påfvarnes vasall, så är det slut
Med det vasallskapet, sen jag tog kronan! —
Farväl nu, ädle herrar! saken skall
Utaf mitt råd med allvar undersökas,
Och kännes Erik Fleming brottslig, skall
Han straffas, derpå egen J mitt ord!

FRU INGER.

Men, eders nåde, klosterjungfrun — —

GUSTAF.

Stannar,
Tills domen fallit, i min systers vård! —
Farväl, och Gudi helsadt, ädle herrar!

(*vänder sig ifrån dem.*)

FRU INGER (*sakta till Brask*).

Allt är förloradt!

BRASK.

Ännu icke, syster!
Gån alla! Lemnen mig med honom ensam!

SOMMAR (*bedjande*).

Försigtigt blott ers nåde!

MAGNI (*likaså*).

Allt det gäller!

(*de gå genom fonden.*)

Trettonde Scenen.

GUSTAF. BRASK.

GUSTAF (*vänder sig om och säger, med förvåning och missnöje, i det han ser Brask*).

När blef ert öra väl för svagt, herr biskop,
Att höra min befallning?

BRASK.

Eders nåde!
Tillgif min dristighet, jag har ett ord
Ännu att säga eder, förrn jag går!

GUSTAF.

Nåväl?

BRASK (*närmar sig honom och säger, efter en paus, sedan de ömsesidigt mätt hvarandra med ögonen*).

J viljen störta kyrkans välde;
Men vakter eder, faller kyrkan, händer det
Att kungakronan följer med i fallet!

GUSTAF.

J vågen hota? Vakter eder, J,
För mäster Knuts och Sunnanväders öde!

BRASK.

Mitt lif står i en högres hand. Min pligt
Kan fruktan aldrig tvinga mig att svika!

Men varna vill jag eder, herre konung:
Kom ej er hand vid kyrkans helgedom,
Ty då försaken J ert bästa stöd,
Och ställen J er utom den, så störtas
Ert ädla frihetsverk i grus och natt!
Jag älskar fosterlandet varmt som J,
Jag har bevisat det, och ej jag döljer
Att J den rätte ären att det styra,
Men blott *med* kyrkan, glömmen det ej, konung!

GUSTAF.

Och glömmen J ej heller att jag har
Ett annat stöd, ett bättre, vill jag lofva!

BRASK.

Och det är?

GUSTAF (*med fasthet och tillförsigt*).

"Gud! och Sverges allmoge!"

(*går till venster.*)

BRASK (*efter en paus*).

Så vare Gud dig nådig, konung Gustaf,
Ty Sverges allmoge med bikt och messa
Är fjättrad i den helga kyrkans band,
Och bojans länkar samlas i *min* hand!

(*går hastigt.*)

TREDJE AKTEN.

S:t Egidii Gillesal i Westerås, i göthisk stil, inredd till samlingsrum för ständerna. Midt i fonden thronen under en himmel af blått och guld; till thronen leda flera trappsteg, och på dess ryggstöd ser man Svenska riksvapnet med den gyllene Vasen i hjertskölden. Till höger, vid sidan af thronen, stolar för rådet och biskoparne; till venster i salen bänkar för borgare och bönder. Vid ridåns uppgång är salen redan till stor del fylld af ständerna, hvilka i spridda grupper lifligt samtala på olika ställen i salen. Till höger en grupp i hvilken Thure Jönsson, till venster en annan i hvilken Olaus Petri förer ordet. Man ser adelsmän och prelater blanda sig med bönder och borgare, ifrigt samtalande med dem.

Första Scenen.

THURE JÖNSSON. MÅNS BRYNTESSON. PEDER GALLE. MAGNUS SOMMAR. PETRUS MAGNI. OLAUS PETRI. BENGT FLODERUS. PEDER ULFSON. RIDDARE. PRELATER. BORGARE och ALLMOGE.

THURE JÖNSSON (*till de omkringstående*).

Jag säger eder, — sannen mina ord, —
Att mota vi ej Olle nu i grinden,
Så kommer nästa slag att drabba adeln!
Får blott den stränge herren smaken på
Det myckna gods som kyrkan eger, kommer

Sen turen nog till de förläningar
Som adeln fått sen konung Birgers tid.
Tron mig, J herrar, och J borgersmän
Och menige — kung Gösta syftar till
En envåldsmakt.

PEDER GALLE.

Och kyrkans män må spegla
Sig uti Sunnanväders öde! Alla kloster
Han ämnar rifva ner, ur kyrkorna
De helga bilderna bannlysas skola,
Och ingen messa mer skall lösa själen
Ur skärseldsflamman! Inga vigda vaxljus
Mer tala till de troende och fromma
Om himlens glädje! Inga klockors klang
Mer kalla folket hän till helgedomen.

DE ÅHÖRANDE.

Ha, gräsligt!

GALLE.

Och den nya lärans män,
Hvad tron J väl att de i skölden föra?
Jo, rån och mord, upplösandet af himmelsk
Och mensklig lag!

FLODERUS.

Men konung Gösta är
En klok och väl förfaren herre dock!

GALLE.

Han är det! Men af snöda kättare
Som denne der —

(*visar på Olaus Petri*)

— han sjelf bedragen blifvit,
Och tror att Luther är en himlens man,
Då han är Antikrist, är satan sjelf!

(*de fortsätta tyst samtalet.*)

PEDER ULFSON (*till Olaus Petri*).

Du talar som en karl! Men ser du, messan
Den skall fäll vara på latin som förr,
För annars kan ju hvilket backstu'hjon
Som helst oss läsa den, begriper du?

OLAUS.

Än sedan, kortsynte? En hvar är prest
Då af Guds andes mund han talar!

ULFSON.

Nej,
Nu högg du fäll i sten. Vår kära far
I Mora, han har läst i tjugo år
För te' bli prest. Det skall fäll vara der
Som i en ann' handtering, ser du! Hemma
I Mora tänka vi, att i den tron
Som Engelbreckt och Sturen salig blef,
Kan fäll kung Gösta ock bli salig, ser du.

OLAUS.

Den gamla vantron fast J hållen vid
Blott derför således, att den är gammal?

ULFSON.

Ja!
Dög den för far och farfar, tänker jag
Den duger fäll för oss med, kära du!
Ser du, i Dalom hålls på gammal sed
Och tron är ingen fårskinnspels, som en
Kan lägga af sig på befallning, ser du.
Vi opp i Dalom ha' en karger jord,
Och månget år, när frosten skär på brådden,
Så få vi äta barkbröd vintern om!
Och när det då är bister tid i stugan
Och mora inte vet hur hon skall tysta
Småkripperna som ropa efter bröd,
Så tycker vi att litet ljus och messa
Kan vara godt att få i Herrans hus!

Och när det brinner vaxljus kring Guds mor
Med lilla pilten på sin arm, och de
Stå klädda der i guld och silfverglitter,
Så glömmer hustrun bort sitt knappa bröd,
Och barnet ser den andra, som ser mätt ut,
Och gråter inte mer, — och på det viset
Vi tycker att vi ä' i himla, ser du!

OLAUS.

Men hvad är det kung Gustaf vill, om ej
Just lätta edra bördor? Kyrkans gods
Gör kronan rikare och minskar skatten.

ULFSON.

Jaså? Ja, det kan tåla fundra på. —
Men ser du, han har samma tag som Christiern,
Han slog ju nacken utaf Sunnanväder
Och mäster Knut! Det var fäll något starkt!

OLAUS.

Emot förrädare?

ULFSON.

Ja, men kung Gösta
Tycks glömma att det var med bondens hjelp
Som han fick kronan; och nog kunde skatten
Fäll mindre blifva, utan att Vår Herre
Skall släppa skinnet till! De säga hemma
Att mycken flärd och utländsk sed fått plats
På Stockholms slott. Han har ju fullt med hofmän
Som gå i sönderskurna atlask-jackor
Som andra apor, och utpyntade
Med guld och kedjor, så de ringa samman
Som vällingsklockor. Ser du, tocken grannlåt
Vill inte svensken veta af hos kungen, —
Han kan fäll slita vadmal, han som vi!

FLERA AF ALLMOGEN.

Ja! ja! så tycker en och hvar!

EN BONDE.

Och far han
Till en landsända ner, har han ett följe
Så stort, så en kan blifva rådlös för'et!

EN ANNAN.

Och fogdar har han, fullt så jäkluga
Som nånsin danskens!

OLAUS.

Men allt detta har
Med Luthers lära ingenting att skaffa!
Den är en ting som hörer himlen till.

ULFSON.

Hå, det kan vara tu tal om den saken!
Har kungen tycke för den nya läran
Skall han fäll visa att han bättre lärt
Af Luther, än de förra utaf påfven!
Kung Gösta är en karsker karl, det vet *jag*
Som stod uti hans lifvakt, när vi körde
Omilde Christierns fogdar ut ur Dalom;
Men inte skall han tro att han som kung
Kan rida svenska dannemän på näsan,
Det kan du helsa'n ifrån Peder Ulfson
Och hela Dalalaget, om du vill!

FLERA.

Bra sagdt! Svensk danneman är man för sig!

THURE JÖNSSON (*som närmat sig*).

Och svenske riddaren står vid hans sida
I nöd och lust, det liten på, god' vänner!

ULFSON (*kort*).

Stor tack, herr Thure, men han helst står ensam

(*till Galle*)

Kors! se herr Peder! Nå, J ären lärd
Ju som en rigtig prest, hvad sägen J
Om nya läran här, som mäster Olof
Vill prompt predika in i skallen på oss?

GALLE.

Jag säger er att den är satans funder.

OLAUS.

För det den sprider ljus, der förr i mörkret
J kunden göda er af andras svett!

GALLE.

Nej, icke derför! Men den tacka vi
Att kyrkor plundras, bilder stormas fräckt,
Och klostren hårdt af borgläger betungas.

EN PRELAT.

Att man på Fredan äter kött vid hofvet!

OLAUS.

Är det ej också samma läras fel
Att årets gröda torkar bort, att sjukdom
Och pestilentia hemsöka riket?
Den nya läran! Säg, hvad menen J
Med dessa ord? Jag vill bevisa eder
Att det är samma lära som i sekler
Vårt folk bekänt; den enda skillnaden
Är att Guds ord har blifvit renadt från
De många slemma munkefunder, hvilka
Af Rom hängts på den sanna kristna tron
Som narrkåpsbjellror på en kunglig skrud!

FLERA.

Tyst! hörom mäster Olof!

THURE (*sakta till Peder Galle*).

Låten icke
Den svärmarn ordet få!

GALLE (*högljudt*).

J svenske män!
Han hädar! Låten mig förtälja eder
Hvad jag i Stockholm såg af gräsligheter
Då Melchior Ring och Knippert Dollingk kommo
Från Luther att hans lära breda ut!

FLERA.

Ja, talen fritt, herr Peder!

OLAUS.

Ej från Luther
De kommo, vederdöpare de voro,
En galen sekt från Münster, hvilkens hufvud
Är en förlupen skräddarsven från Leyden!

ELERA.

Hör! hör!

GALLE.

Jag säger eder att de kommo
Från Wittenberg!

OLAUS (*vredgad*).

Du ljuger! munkefunder
Är detta!

GALLE.

Hvi lät du dem träda då
På predikstolen upp uti din kyrka?

THURE (*sakta*).

Väl måttadt, Galle!

ULFSON (*till Olaus*).

Red dig för den saken
Du, mäster Olof! Hur kom du i korgen?

OLAUS.

För det jag ville visa folket skillnaden
På Luthers fromma lära och det våld
Som blef af denna galna sekt föröfvadt!

GALLE (*hånfullt*).

Men du höll på att mista korg och kappa
På det försöket, — ty hans nåde kungen,
Så snärjd han än af kätteriet är,
Fann detta dock för starkt! — Och aldrig glömmer
Jag väl den hemska syn, då slöddret, retadt
Af dessa tjufvar, stormade Guds hus,
Ref ner de helga ljusen från altaren,
Slog sönder helgonskrinen, släpade
Guds moders bild utefter gatans pölar
Och kastade åt skökor messeskrudar
Att hölja sina lumpor med, i det
De fräckt bespottade med druckna läppar
Den helga kalken, under tjut och eder!
De fromma tempeltjenarne som sökte
Att rädda skrinet med Sanct Eriks ben,
Vid föttren fattades och slogos döda
Mot altaret, så blodet stänkte upp
Och fläckade Guds son på korset!

ALLA (*under stor rörelse och förbittring*).

Gräsligt!

GALLE.

Och hören, svenske män! För sådan lära
Hvars gudstjenst här jag skildrat, skolen J
Den tro uppoffra som er lyckliggjort
I sekler utaf strid och storm och fara!

ALLA (*under stort gny*).

Nej! nej! Bort med den!

OLAUS.

Stilla! hören mig!
Jag också vill berätta er ett drag
Utaf den lära, hvarmed Rom er håller
I sina bojor fångne!

PRELATERNE (*bullrande*).

Tysten honom!

ALLMOGEN.

Nej! må han tala!

GALLE.

Han insnärjer eder
Med nya lögner!

ALLMOGEN.

Alla lika rätt!

FLERA BORGARE.

Låt höra, mäster Olof!

OLAUS.

På min färd
I Tyskland, jag en dag i staden Nürnberg
Såg aflatskrämarn Archimboldus hålla
Sin usla marknad, bjudande åt alla
Förlåtelse för synder som begåtts
Och för de synder som begå man ville!
Uppå en vagn, af fyra mulor dragen
Satt stinn och välgödd gudsförgätne munken,
Och öste ur sin mund, i Herrans namn,
De gröfsta hädelser mot tro och fromhet!

Och se! der kommo folk af tusen slag
Att för ett guldmynt köpa sig den nåd
Som lastfull påfve gaf för att få medel
Till lust och frosseri åt skökan Rom!
Der kom den stolte riddarn sprängande
På jernklädd häst, hvars hofvar trampade
Den blinde tiggarn, blödande i stoftet,
Och köpte aflat under hån och skratt!
Der kommo spelare och drinkare, som buro
På sina anlet lastens lägsta prägel,
Och skyndade med aflatsbrefven åter
Till tärningarne och till dryckesborden!
Och slutligen der kom en mördare,
Hvars kläder dröpo än af offrets blod,
Och när från en af Archimboldi munkar
Han aflatsbrefvet ryckt, sin dolk han tog
Och stötte den i munkens bröst, och vände
Sig med ett hånskratt bort, i det han svängde
Sitt stulna aflatsbref högt öfver hufvu't
Och skyndade till nya röfvarbragder
Vid hopens gälla bifallsrop och skratt! —

(*stort buller och oro.*)

GALLE.

Tron honom ej! han hädar helge fadren!

OLAUS (*med kraft*).

Nej! eder helge fader hädar Gud!

ALLA (*om hvarandra*).

Rätt har han! — Nej! han ljuger! — Tysten honom!

(*Rop och buller; prelaterna och riddarne samt flera af allmogen tränga sig hotande inpå Olaus Petri, som omgifves af andra, hvilka taga hans försvar. Midt under tumultet inkommer Brask från fonden och träder fram midt ibland de tvistande.*)

Andra Scenen.

DE FÖRRE. BRASK.

BRASK (*med stark röst*).

Hvad är för strid? Den som här drager svärd
Belägger jag med kyrkans stränga bann!
Är detta väl det lugn som höfves män
Som samlats hit för fosterlandets skull?

FLERA.

Hans nåde biskopen!

ANDRA.

Tyst! hören honom!

BRASK (*till Galle*).

Hvad gällde tvisten?

GALLE

Mäster Olof hädat
Den enda, sanna kyrkan och dess herde!

BRASK.

Det är ju tidens sed! J svenske män,
Om icke vi i denna stund stå fasta,
Så skola barn och barnabarn det gälda!
Jag manar eder till ståndaktighet
Uti er gamla tro! Vår konung, missledd,
Åt kyrkans välde måttar här ett slag
Som, om det faller, skall oss ställa under
Den helge fadrens bann och interdikt.
Nyss har ett klosterrof i staden timat,
Och konung Gustaf skyddar klosterskändarn; —
Det visar mer än nog hvad hug han bär
Till fädrens tro och kyrkans höga välde!

THURE.

Kung Gösta tror helt visst att Sverges rike
Förutan honom vore rent förloradt; —
Den villan må vi taga honom ur,
J gode män!

MÅNGA.

Ja, ja! det vele vi!

BRYNTESSON.

Med rätt och lag skall han oss styra, annars
Vi få väl annan herre!

FLERA.

Det är rätt!

ULFSON.

Men vi ska' inte hoppa utur askan
Och rakt i elden! Låt oss höra först
Och främst i alla fall, hvad Gösta vill oss!

BRASK.

J talen redligt, gamle danneman!
Jag ej predikar uppror emot kungen,
Ty han är oss nödvändig; men med hof
Han måste gå till väga emot kyrkan!
Och om han vill den störta, kan jag väl
På eder räkna, riddare, prelater
Och köpstadsmän samt menige allmoge?

ALLA.

Ja! ja!

BRASK.

Så styre Gud allt till det bästa!

(*I detta ögonblick höres ljud af pukor och trumpeter, och stor oro och rörelse uppstår bland de församlade.*)

SOMMAR.

Hans nåde kommer!

BRASK (*till Thure Jönsson*).

Stånden fast mig bi!

THURE.

I lif och död!

(*de intaga sina platser.*)

FLODERUS (*till flera borgare*).

Låt oss afvakta, hvad
De ädle herrar och prelater vilja!

ULFSON (*till allmogen*).

Jag gläder mig ändå att se kung Gösta,
Få se om han är lik sig, som han var
Vid Brunbäcks elf!

OLAUS (*längs nere till höger, med knäppta händer och brinnande hänförelse*).

O! mina fäders Gud,
Var nu oss nådig! Håll din fadershand
I denna stund utöfver Svea land,
Att mörkret flykta må och ljuset stanna
I seklers sekler kring dess fria panna!

(*alla draga sig åt sidorna.*)

Tredje Scenen.

DE FÖRRE. GUSTAF. JOHAN AF HOJA. LARS SIGGESON. BENGT FERLA. LAURENTIUS ANDREÆ. GUDMUND SLATTE. ERIK FLEMING. HOFSVENNER. RIDDARE. HÄROLDER. KNECKTAR. PIPARE.

(*Under en högtidlig och pompös marsch inkomma först knecktar med bardisaner, två och två; derpå hofsvenner; så 2:ne härolder med*

stafvar; sedan riddare med hyenden, på hvilka regalierna bäras; derpå rikshärolden med gyllene staf, följd af Lars Siggeson Sparre med riksbaneret; så konungen i full kunglig skrud med mantel och krona; mantelns släp uppbäres af hofmän; derpå åter riddare och krigshöfdingar, hvaribland Bengt Ferla och Erik Fleming; så Johan af Hoja med greflig krona, bärande regaliesvärdet; derpå Gudmund Slatte med Westmanlands baner; derpå Laurentius Andreæ med en pergamentsrulle i handen; ytterligare tvenne härolder med stafvar, derpå hofsvenner och sist ånyo knecktar, två och två. — Sedan tåget gått ett hvarf omkring salen, sätter Gustaf sig på thronen; Lars Siggeson med riksbaneret stannar på hans högra och Johan af Hoja med svärdet på hans venstra sida. Andreæ stannar vid thronens högra sida, nedanför regalierna, och rikshärolden midt framför thronen.)

ALLA *(under det tåget framskrider)*

Hell! Lefve konung Gustaf Wasa! Hell!

RIKSHÄROLDEN *(sedan tåget stannat och allt är tyst, stöter med sin staf 3:ne gånger i golfvet.)*

I Guds, den aldrahögstes, helga namn
Förklarar jag, uppå hans höga nådes
Herr Gustaf Wasas, Sverges konungs, vägnar,
Riksmötet öppnadt uti Svea land!

(fanfarer)

GUSTAF.

Jag helsar eder alla, riddersmän
Och rikets råd, biskopar och prelater,
Välädle borgare från rikets städer,
Och redelige dannemän, med Gudi
Välkomne omkring eder konungs thron!

THURE JÖNSSON *(stiger fram)*

På rikets råds och ridderskapets vägnar
Jag helsar eders nåde! Hell kung Gustaf!

(fanfarer)

BRASK *(likaså).*

I Kyrkans helga namn, frid, eders nåde,
Jag lyser öfver eder och oss alla! Hell!

(fanfarer)

FLODERUS (*likaså*).

De gode borgersmän i edra städer
För trygghet och förkofran tacke eder
Och helse eder högt: Hell! konung Gustaf!

(*fanfarer*)

ULFSON (*med rörelse*).

Du är dig lik som förr, kung Gösta! Är
Du än med Sverges allmoge som förr?
Dig helsa rikets alla odalbönder
Och jäfve dalamän: Gud signe dig!

ALLMOGEN.

Gud signe dig!

(*fanfarer.*)

GUSTAF.

Stor tack, J alle! Härold, äska ljud
För min kansler, att i mitt namn han tale!

RIKSHÄROLDEN (*stöter sin staf i golfvet*).

Hans nåde genom herr Laurentius
Till eder talar, gode, svenske män!

(*fanfarer.*)

LAURENTIUS ANDREÆ (*utvecklar pergamentet och läser*).

"J Herrar Riksråd, Riddare, Biskopar,
Prelater, Borgersmän och menige
Af folket! Endast tvenne år förflutit
Sen vi i hufvudstaden Stockholm möttes
Att lägga råd om vårt och rikets väl.
Blott tvenne år, och likväl tarfvar åter
Det tryckta fosterlandet våra rådslag,
Ty full af oro tiden är, och tungt
Regeringsbördan trycker eder konung.
Ty plågade af uppror, tända af
De lede skalkar och förrädare

Som se ogerna lag och rätt i landet,
Vi ege ej en timmas lugn och ro.
Och när vi vele höja upp vår hand
Att straffa detta ofog, se då saknar
Vår krona makt att drabba skalkarne,
Ty tredjedelen utaf rikets gods
Tillhöra kyrkan och prelaterne,
Och för att kunna solda våra knecktar
Vi måste sätta oss i gäld och lägga
På folket bördor, skäl till nya uppror.
Allt hvad vi göre tydes till det värsta,
Och ingen finns så liten i vårt land
Att han ej mästra vill och dömma oss,
I lära och i lefverne, offentligt
Som enskildt; medan munkar och prelater
Oss vilje hafva till en lekeboll
För dem och deras påfve uti Rom.
Med ett ord: det står illa till med riket
Och viljen J' ej bota all dess vank,
Så lägga vi den krona ned, som burits
Af oss, ej uti fåfäng äflan efter makt
Och yttre prål, men uti svett och möda!

(sorl bland folket)

Men är er vilja att vårt fosterland
Skall resa sig ur sitt förfall och bota
De svåra skador efter seklers ofrid,
Så vele vi er förelägga här
Det enda medel som vi känne till
Det svenska folkets räddning ifrån fall.
Och detta medel är att kronans makt
Och öfriga intägter ökas med
De många gods och rika afvelsgårdar
Som svage konungar till klostren skänkt
Allt från Carl Knutsons tid till våra dagar.

(starkt sorl bland prelaterna)

Och ytterligare vi fordre att
Biskoparne må uti våra händer
Aflemna sina fasta slott, och stiga

Ned från sin plats som furstar uti staten
Till den som höfves dem som kyrkans fäder
Och Kristi religions förkunnare.
I ödmjukhetens fotspår må de träda
Med ödmjukhet, och ej med verldslig makt,
Att ej de tider återkomma må
Då kyrkans fäder spände svärd vid bälte
Och tände vid de heliga altaren
Den tvedrägtseld som härjat fosterlandet.

(sorl och rörelse)

I sammanhang med detta är vår vilja
Det våre andlige och lärde män
Må taga i betraktande den lära
Som af Martinus Luther utbredd blifvit
Från Wittenberg kring Tysklands många land,
Och om hvars renhet ifrån munkefunder
Oss ryktet talat högt, — på det vår kyrka
Må sofras från det myckna yttre prål
Från den vidskepelse och munkeosed,
Och från det öfverväldc utaf påfven,
Hvars frukt vårt land i sekelsgammal split
Och grymma skakningar fått bittert smaka.

(starkt sorl och rörelse bland alla)

Sen der, J gode herrar, svenske män,
Hvad vår, hvad stundens fordran af er kräfver,
Så vida ej för tid och efterverld
J velen allt det tunga ansvar bära
Som ropar högt utur ett folks förnedring,
Ett söndradt lands förderf och slafveri.
Och härmed Vi befalle eder Gudi
Och önske hans välsignelse och nåd
Utöfver edra rådslag ned. — Gustavus." — —

(bugar sig för konungen och träder till sidan)

(starkt sorl och rörelse.)

GUSTAF *(efter en paus, sedan sorlet och rörelsen laggt sig).*

J Herrar Rikets råd och Biskopar,
Jag kräfver edert svar!

THURE JÖNSSON (*stiger upp*).

Vill eders nåde
Ock lofva oss att J med tålamod
Afhören hvad vi hafva att förmäla?

GUSTAF.

Jag lofvar det!

THURE.

På hela rådets vägnar
Jag beder då hans nåde, biskop Brask,
Att han som kyrkans furste, först tar ordet!

BRASK (*stiger upp*).

Vi biskopar samt andre gode män
Utaf det andeliga frälset, minnas
Det vi vår helge fader, påfven, svurit
Och lofvat, att uti den rena läran,
Som uti andra andeliga ting,
Vi ingen ändring företaga skola
Förutan helga stolens goda minne.
Ej mindre äro vi vår konung trogne
Och skyldige all underdånig huldskap,
För så vidt ej det strider mot de bud,
Dekreter och förordningar, som påfven
Och kyrkomötena oss förelagt.
Och i så måtto är oss icke görligt
Att något afstå utaf kyrkans gods
Och privilegier, i löst som fast,
Ty helge fadren uti Rom befallt oss
Att hafva detta allt i godt förvar.
Hvad åter den vidskepelse och osed
Beträffa må, som utaf slemma munkar
Och prester införts uti kyrkobruken,
Så äro vi beredde dem afiysa,
Och vilje gerna kräfva skatt och böter
På dem som lemnat sig till slik en handel,
På det att Kristi lära, ren och klar,
Predikas må utöfver Svea land. —

Ej annat vi biskopar och prelater,
Här svara kunne, så sannt Gud oss hjelpe!
(*sätter sig åter.*)

GUSTAF (*missnöjd och upprörd*).

Och synes eder, riksråd, riddare
Samt borgersmän och menige af folket,
Att detta allt är rätteligen svaradt?
(*paus, hvarunder tvekan och oro yttra sig hos de samlade*)
Hvad sägen J? Jag fordrar ärligt svar!

THURE (*stiger upp.*)

Vi kunne icke annat, eders nåde,
Än finna att hans nåde biskopen
Har, efter vårt förstånd, besvarat rätt,
Om också ej tillfyllest, edra spörjsmål.

GUSTAF (*säger uppstigande, och sedan han kastat en blick omkring sig på borgare och allmoge, som stå stumma och rådvilla, med stigande harm och vrede*).

När så är eder tanka, hafva vi
Ej längre lust att vara eder konung!
Allt hade vi förmodat för er egen
Och rikets skuld, af eder annat svar.
Men ringa kan det nu förundra oss
Att menigheten visar oss olydnad
Och gifver oss förtret och harm och uppror,
Då sådane tillskyndare de ega!
Få de ej regn, så skylla de på oss,
Få de ej solsken är det sammaledes;
Om hårda år dem drabbar, hungersnöd
Och pestilentia och hister tid,
Strax måste vi derföre skulden bära!
Hvad än vi göra må, så hafve vi
För all vår möda annat ej att vänta,
Än det J gerna sågen allesammans
Att yxan sattes oss i hufvudet,
Fast ingen vågar att i skaftet hålla! —

Men sådan lön vi kunne fritt undvara
Så väl som någon utaf eder! — Icke
J veten hvad den kostar oss af omak
Vid in- som utländsk mål och kif och täflan,
Den äran att få heta eder konung
Och öfverherre! Och likväl J viljen
Utöfver oss, er herre, sätta prester
Och munkar, aflatskrämare, och alla
Det ruttna Roms och påfvens kreatur!
In summa sagdt: J velen alla dömma
Och mästra oss, fastän vi äre valda
Till eder konung och er öfverherre!
Men hvem kan vara det på slika villkor?
Ej ens den värste uti helvetet,
Långt mindre någon men'ska!

(*tager af sig kronan och manteln under det följande*)

Så afsäger
Jag mig för allo Sverges kungakrona,
Och mån J till er konung kora ut
Och välja hvem er lyster! Kunnen J
Få någon som kan vara eder alla
Till pass i allo, såge jag det gerna!
Och härmed slut! Jag lemnar er, och sedan
Jag ämnar draga mina färde, flyktig
Som jag det varit förr, från Sverges rike,
Och aldrig någon tid på fädrens jord
Min fot mer sätta — –

(*öfverväldigad af harm och rörelse, brister han ut i tårar och säger, i det han hastigt stiger ner från thronen:*)

Aldrig! aldrig mer!

(*skyndar ut midt igenom hopen af de församlade som vördnadsfullt lemnar rum. Han följes af hofmännen, Sparre, Fleming, Ferla, Riddare och knecktar.*)

Fjerde Scenen.

THURE JÖNSSON. BRASK. SOMMAR. MAGNI. JOHAN AF HOJA. MÅNS BRYNTESSON. LAURENTIUS ANDREÆ. OLAUS PETRI. FLODERUS. PEDER ULFSON. RIDDARE. PRELATER. BORGARE och ALLMOGE.

Alla samlas i spridda grupper och samtala oroligt och häftigt med hvarandra.)

THURE JÖNSSON *(till flera af rådet).*

Triumf! Vi hafva vunnet spel, J vänner!
(slår Måns Bryntesson hårdt på axeln)
Nu, frände, står du närmre Sverges thron,
Än han som gick!

MÅNS.

Tron J han mente allvar?

THURE.

Guds död! om han ej gjorde't, göra vi!
Ha-ha! det gläder mig att Wasablodet
Blef qväst en gång! Det ville jäsa öfver!
braskande, i det han vänder sig om mot de församlade, och slår sig för bröstet)
Nu säger jag som stolte Ivar Blå:
"Inunder denna mantel, om mig lyster,
Kan jag också en konung ställa fram!"
blandar sig i mängden och synes stolt och triumferande vandra omkring till de olika grupperna.)

JOHAN AF HOJA *(som stannat ensam i närheten af thronen).*

Nu vore tiden inne att betala
Min stolte svåger allt det hån jag lidit! —

Han lemnat kronan, hvem är närmare
Till att den fatta nu, än jag? Friskt mod!
Jag måste vinna rådet på min sida!
(*går till rådsherrarne och blandar sig i deras samtal.*)

BRASK (*som ända tills nu suttit qvar på sin plats, slagen af häpnad, stiger plötsligt upp och kommer ned på framscenen till venster*).

Vid alla helgon! *Det* jag icke väntat!

PEDER ULFSON (*till flera af allmogen, i en grupp till höger*).

Det vore skada likväl på kung Gösta:
Han är ändå och blir en karlakarl!

OLAUS (*som närmat sig dem*).

Så nyss du icke sade, danneman!

ULFSON.

Ja det var annat slag, då var jag arger;
Men ser du, när jag hörde honom tala,
Så var det alldeles som när han stod
På klockebacken hem' i Mora, talande
Om landsens nöd och den omilde Christiern! —
I alla fall så har han frälst oss, han!

FLERA.

Ja, han har frälst oss, han!

ANDRA.

Gud löne honom.

ULFSON (*går fram till Laurentius Andreæ, som stannat vid sidan af thronen*).

Du, som står honom nära, kan du säga
Hur' en skall komma ur det här eländet?

FLODERUS (*kommer fram, jemte flera af borgarne*).

Ja, herr kansler, säg, hvad är här att göra?

LAURENTIUS.

Jag vet det icke. Drager öfverens,
J gode män, och bedjen Gud om råd,
Ty här är hög och vigtig sak för handen.
Antingen måsten J kung Gustaf bedja
Om nåd och huldhet, eller också välja
En annan konung, sedan J löst ut
Den stränge herren redligen af riket!
år genom fonden, lemnande de frågande slagne och handfallne.)

THURE JÖNSSON (*vid fonddörren, ropande utåt*).

Hit, mina svenner! Gån framföre mig
På gatan, och slån hårdt på trummor
Och blåsen lustigt uppå edra pipor!
Trots det att någon skall i detta år
Till Luther eller kättare mig göra!
(*går stolt ut genom fonden.*)

Femte Scenen.

DE FÖRRE (utom LAURENTIUS och THURE.)

SOMMAR (*går ned till Brask*).

Hvad är att göra, eders nåde?

BRASK (*uppvaknande ur sin tankfullhet, och sägande med djup oro och rådvillhet*).

Frågen
Ej mig om råd! Jag står här rådvill sjelf,
Och ser ej någon räddning utur denna
Kolsvarta irrgång. Går kung Gustaf bort
Så är det ute med vårt arma land,
Och stannar han, så faller påfvens lära!

ULFSON (*till de öfriga*).

Ja, mäster Olof han har rätt, minsann!

Det är just biskopen som trasslat härfvan, —
Må han då också reda den!

(*i det de omringa Brask*)

Ers nåde!
Råd nu och hjelp! ty att det går på tok
För oss, om Gösta far, det är ju solklart!

FLODERUS (*med borgarne, likaså*).

Ja, eders nåde, eder vishet måste
Nu ställa allt till rätta!

ALLA.

J och rådet!

BRASK.

J gode män, så vänden er till rådet!
Jag vet ej hjelp i denna sak!

ULFSON (*till Galle*).

Herr Peder!
J som så boklärd ären, råd oss J!

GALLE (*i stor förlägenhet*).

Hvad skall jag råda, gode män?

ULFSON.

Jaså,
Nu är det annat ljud i skällan, nu!
Nyss var J ju ändå så stor i orden.

OLAUS (*för sig*).

Seså, J herrar! som J kokat, supen!

JOHAN AF HOJA (*stiger fram till borgare och allmoge*).

J gode män, jag vet det bästa råd:
J väljen er en annan konung!

ULFSON.

Så,
Och hvilken då, du?

JOHAN (*med antydning*).

Är det väl så svårt
Att uti thronens närhet träffa på
En man som är den bördan vuxen?

ULFSON.

Kanske!

JOHAN.

Och som är född att furstemanteln bära?

ULFSON (*hånfullt*).

I Tyskland då kanske; men ser J här
I Sverge fordras det en karl till tocket!
Här ha' vi tyskarne till legoknecktar,
Men svenska bondens kung skall vara *svensk!*

ALLA.

Rätt taladt, Peder Ulfson!

JOHAN (*skamflat i det han drager sig tillbaka*).

Råa björnar!

MÅNS BRYNTESSON (*träder fram*).

Och svenska adelsmän det finnas nog
Som kunna bära upp en kungamantel!

ULFSON.

Åhja, det kommer bara an på ryggen;
Men ser du, kronan, det vill *hufvud* till!

MÅNS (*stolt*).

Hvad, bonde?

ULFSON.

Blir du rasande för det?
Då är du kanske utan hufvud, du?

MÅNS (*drar sig skamflat undan*).

Fördömda bondetunga!

ULFSON

Kunna rådets
Och kyrkans män ej något råd oss gifva,
Så få väl borgare och allmoge
Ta' hand om saken sjelfva, och det blefve
Kanske just ej till deras nåders fromma!
Vi vill ha' Gösta, vi!

ALLA (*med hotande åtbörder*).

Ja! ja! kung Gösta!

EN BONDE.

Han var oss alltid ju en nådig herre!

EN ANNAN.

Och inte veta vi i Nerike ondt me'n!

EN BORGARE.

Vi Stockholms borgare ska' hålla staden
Och slottet åt hans nåde trenne år
Om det behöfs!

FLODERUS.

Må ridderskapet, som
Har första rösten, fatta sitt beslut!

(*Flera af rådsherrarne och prelaterna ämna begifva sig bort. Allmogen och borgarne, med Floderus och Peder Ulfson i spetsen, tränga sig mot utgången och hindra dem.*)

ULFSON.

Här slipper ingen ut! Bond' täpper säcken!

MAGNI (*ängslig*).

För Guds skull! hållen frid, J gode män!

ALLA (*hotande*).

Beslut! Beslut!

MÅNS (*rädd, till Brask*).

Hvad göra?

GÄLLE (*likaså*).

Råd oss!

PRELATER OCH RÅDSHERRAR (*om hvarandra*).

Hjelp oss!

BRASK (*med raskt beslut*).

Jag går till konungen!

(*vänder sig mot fonden och ropar då han hindras att komma ut*)

I kyrkans namn!
Jag kräfver utgång, gode män!

ULFSON (*med lugn fasthet*).

Till dess
Beslut är fattadt, stannar eders nåde
I salen qvar — och det i *folkets* namn!

(*Brask far tillbaka med häpnad, och under det rådet och biskoparne stå häpna och förvirrade, samt borgare och allmoge stå gentemot dem med hotande åtbörder, faller förhänget raskt.*)

FJERDE AKTEN.

Ett mindre gemak på Westerås slott, upplyst af en i taket hängande krona med tunga sirater. I fonden stora dörrar, ledande till ett mellanrum, hvars öppna fonddörr leder till den längst bort belägna festsalen, hvilken man vid riddåns uppgång ser genom de öppna dörrarne festligt upplyst, och fylld af riddare och damer. Till venster i det innersta gemaket en hög karmstol, och der framför ett bord med gyllne schackspel, pokaler och dryckeskannor. Till höger vid andra kulissen ett bågfönster med målade rutor, och till venster i samma plan en liten hvalfdörr. Till höger mellan fönstret och fonden ett mindre bord med dryckeskannor, etc. Det är på andra dagens afton efter thronafsägelsen.

Första Scenen.

GUSTAF. LARS SIGGESON. BENGT FERLA och GUDMUND SLATTE (*i det mindre gemaket*). MARGARETHA. JOHAN. MAGDALENA. ERIK FLEMING. RIDDARE. HOFSVENNER och HOFTÄRNOR (*i festsalen*).

(*Gustaf sitter tankfull och dyster i karmstolen, spelande schack med Lars Siggeson. Han håller handen på en pjes för att draga, men synes hafva midt i draget försjunkit i djupa tankar. Siggeson sitter i väntande ställning, betraktande konungen med sorgsna och ofrånvända blickar. Bengt Ferla och Gudmund Slatte slå tärning vid det lilla bordet till höger, men äfven de se oroligt bort till Gustaf och hviska sinsemellan. Af riddare och hoftärnor dansas i festsalen en ståtlig qvadrilj efter långsam rytm, och bland de dansande ser man Margaretha, Magdalena, Johan och Erik. Allt efter dansens gång närma de sig gemaket, eller aflägsna sig inåt salen.*)

BENGT FERLA (*till Slatte*).

J glömmen vinsten!

SLATTE (*hastigt som vaknande*).

Och J glömmen bägarn
Med äkta spanskt!

FERLA.

J sägen sannt, herr Gudmund!

(*de stöta bägarne tillhopa*)

För bättre dagar!

SLATTE.

Gifve Gud så blefve!

FERLA (*visande med blicken på Gustaf*).

Det skär mig in i själen, riddare,
Att så hans nåde se! På andra dagen
Han sitter tyst och grubblande, och intet
Kan muntra upp hans sinn'!

SLATTE.

Jaja, herr Bengt!
Vi voro båda med då konung Gösta
Såg annorlunda ut!

FERLA (*slår tärningarne hårdt i bordet*).

Ja! böfveln tage
Det påfvepack och hela deras anhang!

GUSTAF (*vaknar vid bullret af tärningarne upp ur sin tankfullhet*).

Nå, gör ditt drag, Lars Siggeson!

LARS.

Det är
Ers nåde sjelf som drager!

GUSTAF.

Är det jag?

LARS.

Jag sade schack på kungen.

GUSTAF (*med betoning*).

Sade *du*,
Vän Lars?

LARS (*också med tonvigt*).

Ja med prelaten här!

GUSTAF.

Den såg jag icke!

LARS (*som förut*).

Den gör sidosprång;
Gick den rätt framåt, vore det ej fara!

GUSTAF (*hastigt och lifligt*).

Jag tar den med en bonde! Bonden är
En säker hjelpare uti guldtafvel!
Väl ett steg blott han går, men han går säkert,
Och slår åt sidan, när han möter skalkar! —
Seså, vän Lars! mitt spel är räddadt *här!*

LARS.

God varsel för det stora spel derute!

GUSTAF.

Nej! nej! der segrar smygande prelaten,
Och ingen bonde god gör slag deri!

(*fattar pokalen*)

Din välgång, gamle Lars!

LARS (*likaså*).

Stor tack, ers nåde!
Er välgång, och med den vårt fosterlands!

GUSTAF (*sätter ned pokalen utan att dricka*).

Nej, Siggeson! den drömmen är förbi!

LARS.

Är då ers nådes föresats orubblig?

GUSTAF.

Orubblig! Aldrig, komme hvad som vill,
Regerar Gustaf Wasa Sverges land
Med påfvens nåde! Tusen gånger hellre
Den bittra landsflykt uppå utländsk jord,
Än speledocka här i munkehänder,
Det är mitt fasta, kraftiga beslut.

LARS (*djupt bedröfvad*).

Så skola mina gamla ögon åter
Se inhemsk strid och främmande förtryck
Det ädla frihetsverket sönderslita!

GUSTAF.

Nej vän! Gud fader styrer folkens öden,
Vi menniskor, vi äro blott hans verktyg! —
Gör mig ej högmodsfull uti den tron
Att jag den ende är som lotsa kan
Det svenska statsskepp genom tidens bränning!
En bättre styrman håller skeppets roder,
Och friskt i seglen blåser tidens vind!
Och armar finnas nog att seglen berga
Om det blir storm! — Nog nu, och låt oss glädjas
I afton! tids nog kommer morgondagen
Med sina omsorger och bistra mödor!

(*stiger upp, vändande sig mot fonden, der dansen nyss förut upphört. Han ger de dansande en vink, på hvilken dessa träda närmare.*)

Hvi stannar dansen? Äro hofvets tärnor
Ren trötta vid att tråda den i salen?

MARGARETHA.

Nej, broder; men de frukta att dig störa.

GUSTAF.

Tvertom! jag vill se yster glädje parad
Med höfvisk lek och dans omkring mig här
I qväll! — Småsvenner! bären kring pokaler
Till alla mina riddare och hofmän!

(*hofsvennerna bära omkring fyllda pokaler till alla.*)

(*Gustaf säger afsides*)

Jag vill ej unna dessa stolte herrar
Den segerfröjden att mig sorgsen tro!

(*högt, i det han fattar pokalen*)

De mörka tankar, tyngande bekymmer,
Få aldrig vända riddarns sinne bort
Från skönheten, hvars skydd och stöd han är!
Så fattom nu pokalerna och tömmom
Vid pukors och trumpeters gälla klang
Dem alla ut i botten för de sköna!

RIDDARNE.

De skönas välgång! Hell! (*fanfarer*).

GUSTAF (*sedan fanfaren tystnat*)

Och när de skönas välgång nu vi önskat,
Vi vilja sörja för den skönastes!

(*ger Erik Fleming en vink*)

Herr Erik Fleming, sedan J af rådet
I går ren frikännts — ären J beredd
Att äkta jungfru Magdalena Bjelke
I morgon afton här uppå vårt slott?

ERIK (*utom sig af glädje*).

O ja, min konung!

GUSTAF (*i det han går till Magdalena, som står brydd och förvirrad bland Margarethas tärnor*).

Och hvad sägen J,
Skön jungfru? Tören J betro er lycka
Uti den djerfve klosterröfvarns händer?

MAGDALENA (*blygt och innerligt*).

Han är min barndoms bäste vän, ers nåde!

GUSTAF (*för henne till Erik*).

Så blifve han er sköna ungdoms fröjd,
Er ålders stöd! Här jag trolofvar eder
I allas åsyn! Lefven länge sälla
Till fjerran led, — det skall mig gläda högt
Uti min landsflykt ifrån fädrens jord
Att veta det jag tvennes lycka gjort
Se'n allas lycka jag ej göra kunnat,
Så som min ärelystna dröm det var!

(*till Margaretha*)

Du, kära syster! sörje nu för bruden
Att ej utstyrsel henne fattas må, —
Brudgummens blir min sak.

MARGARETHA.

Min gode broder,
Jag lofvar dig att intet fattas skall!

(*i det hon fattar de förlofvades händer*)

Jag önskar eder allsköns fröjd och lycka!

GUSTAF.

Nu en pokal för de trolofvade!

(*pokaler bäras omkring af hofsvennerna*)

Må hvarje riddare så skön en brud,
Så manlig hvarje mö en brudgum vinna!

ALLA.

Hell de trolofvade! Hell! Säll! dem båda!

GUSTAF.

Och nu, vi vilje sjelfve öppna dansen,
Herr Erik Fleming, med er väna brud!

MARGARETHA (*till Erik*).

På eder hand jag räknar, riddare!

GUSTAF (*gladt*).

Så spelen upp derute! Om vi förr
Just ej på rosor dansat såsom konung,
Så vele nu vi dansa gladt, se'n kronan
Vi lemnat, trötte af dess gyllne tyngd!
Upp mina män! stån ej försagde här
Der nöjet vinkar och der skönhet manar,
Men bjuden tärnan höfviskt eder hand
Och visen eder manliga i dansen,
Så som J varit det vid svärdens klang!

(*Fattar Magdalenas hand och går. Alla riddare, utom de tre nedannämnde, som stannat qvar i det inre gemaket, hafva bjudit upp tärnorna, och följa konungen, hvarefter dansen börjar uti festsalen.*)

LARS (*till Ferla*).

Jag tycker icke om hans nådes fröjd!

FERLA.

Ej heller jag!

SLATTE.

Det är som låg en bitter
Fast underkufvad tår bakom hans löje!

Andra Scenen.

DE FÖRRE. EN HOFSVEN (*inkommer från lilla dörren till venster och ser sig om efter konungen, obeslutsam om han skall inträda i festsalen eller ej*).

LARS.

Hvem söker du?

HOFSVENNEN.

Hans nåde konungen.

FERLA.

Hans nåde trådar dansen, ser du!

SLATTE.

Säg
Herr Lars ditt ärende, om brådt det är.

HOFSVENNEN.

Hans nåde biskop Brask derute står,
Och vill med kungen tala.

ALLA (*med häpnad*).

Biskopen!

LARS.

Har rätt du sett?

HOFSVENNEN.

Ja, det är biskop Brask.
Trots kappan, som han höljt sig i, jag kände
Hans nåde väl igen!

LARS.

En sällsam tidning!

FERLA.

Så sällsam som en blixt från klarblå himmel.

SLATTE.

Det bådar något!

LARS.

Jag går till hans nåde!

(*går in i salen, der man ser honom närma sig konungen och hviska något i hans öra.*)

FERLA (*gnuggar händerna*).

De stolte fäder blifvit ångerköpta!

SLATTE.

Kanske får biskopen mer framgång, än
Herr Laurentius och mäster Olof, som
Med skräck nyss gingo bort ifrån hans nåde!

FERLA.

Jag hoppas det!

GUSTAF (*i salen, vid dörren till mellanrummet, till Lars Siggeson*).

Hvad säger du, vän Lars? —
Herr bispen är välkommen. Mottag honom
Du, i mitt ställe, tills jag slutat dansen!

LARS (*kommer åter in i gemaket*).

Bed att hans nåde måtte stiga in.

(*Hofsvennen går.*)

Aflägsnen eder, gode herrar! Jag
Skall taga mot det sällsamma besöket!

FERLA (*muntert*).

Godt! Nu, herr Gudmund, en pokal!

SLATTE (*fattar hans arm*).

Nej, två!

(*de gå in i salen och slå igen fonddörrarne efter sig.*)

Tredje Scenen.

LARS SIGGESON. BRASK.

LARS (*går emot den inträdande biskopen*).

Jag önskar er välkommen, eders nåde.

BRASK (*stannar vid dörren*).

Hans nåde konungen?

LARS.

Infinner sig
Så fort han dansen slutat.

BRASK (*förvånad*).

Dansen?

LARS.

Ja,
Hans nåde fröjdar sig med sina män,
Och har på länge ej så upprymd varit.

BRASK.

Så?

LARS.

Han har mig befallt att här sällskapa
Med eder under tiden.

BRASK.

Mycken tack!
(*afsides*)
Han dansar! Är det för att sorgen dölja,
Hvad? eller är han trött på kronans tyngd?
Jag gåfve mycket, visste jag det rätta!
(*vänder sig plötsligt till Lars Siggeson*)
Herr Lars! J ären en bepröfvad man,
Och fosterlandets vän: Säg är det allvar
Med thronafsägelsen?

LARS.

Vid Gud, fullt allvar!
Jag honom rubba sökt, men allt förgäfves.
Förr ingen krona, än en sådan, buren
Med påfvens nåd, det var hans sista ord.

BRASK.

Ve då vårt arma land!

LARS.

Ers nåde, mycket
J kunnen ändra, om J velen!

BRASK.

Tron J?
Nåväl, så lemnen mig, att jag må samla
De spridda tankar, förrn hans nåde kommer.

LARS.

Jag går! Men först ett ord till er, ers nåde:
Vi hafva båda tjenat riket troget,
I rådet J, och jag på stridens fält,
Men eder lärdom och min krigarbragd
Till intet båtat utan konung Gösta.
Så varen nu en ärlig landets vän,
Låt Munkeboda gå för den och den,
Och visen verlden att *en* bisp det finnes
Som rätt sin mästare och herre minnes!

(*går till venster.*)

Fjerde Scenen.

BRASK.

Han fröjdas, dansar — — svår blir då min sändning!
Jag väntade att finna honom sänkt
I sorg och grämelse, ty kasta bort
En krona, är ej ringa ting för den
Som blifvit van att herrska. — Stiga neder
Ifrån en thron för att i landsflykt gömma
Sitt namn, sin bragd — det kräfver mera styrka
Än att eröfra sig en thron från intet! —

(*öfvergående till lidelsefull häftighet*)

Men jag, hvad vill jag här? *Vill* jag förråda
Min kyrka och mitt kall? *Kan* jag förråda
Mitt dyra fosterland för kyrkans skull?

(*ångestfullt*)

O helga jungfru! hårdt din tjenare
Du pröfvar! Tag ifrån min skuldra bördan
Utaf det ansvar som du laggt derpå,
Att ej jag vacklar uti mensklig svaghet!

(*efter en paus, med ansträngning*)

Men nej! jag vill, jag får ej vackla! Är
Det i ditt råd beslutat, Herre! att
Jag falla skall, och draga med i fallet
Den lära som jag stridt och verkat för
Uti ett lif af oro och af möda,
Så skall det likväl sägas på min graf
Att gamle biskopen med ära föll,
Och att det *ett* fanns som han högre satte
Än påfven och sig sjelf: sitt fosterland!

(*efter en paus*)

Men förrn det derhän kommer, ett försök
Ännu jag göre att hans uppsåt rubba,
Och lånar himlen åt min tanke kraft,
Åt mina läppar eld, så hoppas jag
Ännu på seger i den sista striden! —
Men faller jag, bort då från fädrens jord
Att med min magt, mitt namn må dö i nord!

Femte Scenen.

DEN FÖRRE. GUSTAF.

GUSTAF (*kommer sakta in från fonden, stannande strax vid dörren som slår igen efter honom, och betraktar biskopen som står vid framscenen, upptagen af djupa tankar*).

Jag önskade jag kände hvilka tankar
Som vexla nu i denna sluga hjerna!
Hvad ämnar han, hvarföre kom han hit?

(*går hastigt ned mot Brask*)

Välkommen, biskop!

BRASK (*bugar sig djupt*).

Eders nåde!

GUSTAF (*sätter sig i stolen*).

Biskop!
Den siste som jag väntat här, var J!

BRASK.

Det händer mycket som man icke väntar.

GUSTAF.

Ja, derpå har jag nyligt rönt bevis!
Men tagen plats!

BRASK.

Tillåten mig, ers nåde,
Att stående, som böneman det höfves,
Jag eder yppa må mitt ärende.

GUSTAF.

J böneman hos mig? Guds död! hvad kan
Den helge fadrens stöd och svenska kyrkans
Stormägtigste prelat, för bön väl hafva
Till den som burit Sverges kungakrona
Blott med hans nåde, tills han lemnat den?

BRASK.

Det är ej ädelt, eders nåde, att
Så håna mig.

GUSTAF.

Kan väl den slagne håna
Besegraren? Och om han kan det, har
Han ej i allan tid dertill haft rätt?

BRASK.

J ären segraren och jag den slagne.

GUSTAF.

Nu är det J som hånen!

BRASK.

Nej, ers nåde,
Ty, öppet sagdt, om så det icke vore,
Tron J väl att jag stode här just nu?

GUSTAF.

J kunnen hafva rätt deri, herr biskop!
Men på hvad sätt väl ären J den slagne?

BRASK.

På det sätt att er thronafsägelse
Bragt folkets ombud uti bister vrede
Mot oss och rådet; redan hota de
Att med oss alla hålla sådan räfst
Att sten på sten ej qvar skall finnas mera
Utaf vår samfundsbyggnads fasta borg.

GUSTAF (*afsides*).

Mitt trogna folk, jag känner dig igen!
(*högt*)
Men påfvens bannblixt hvilar ju i edra
Och kyrkans händer!

BRASK (*nedslaget*).

Den är maktlös vorden!

GUSTAF.

J skämten, biskop! Eder helge fader
I Rom helt säkert kan besvärja stormen!
Hvad kan jag göra?

BRASK.

Taga kronan åter!

GUSTAF (*häftigt*).

Och blifva så ånyo eder gäck?
Nej tack! jag tröttnat har uppå den leken,
Nu må en annan sig dermed förlusta!

BRASK.

Det finns ej någon annan man än J,
Ers nåde, som kan leda Sverges öden
I denna hårda tid!

GUSTAF (*hånfullt*).

Än svåger Johan?
Än Thure Jönsson? Än Måns Bryntesson? —

BRASK.

Eländiga lycksökare och narrar!

GUSTAF.

Så mycket bättre styras de af er,
Och J behöfven icke släppa efter
Ett enda jota af er stora makt!

BRASK.

Och tror ers nåde ej att fosterlandet
För mig är mera än all verldens makt?

GUSTAF.

Jag tror att hos er, som hos mången, presten
Har öfverröstat fosterlandets vän.

BRASK.

J ären ej den ende, som så dömmen
Om presten, derför att som kämpe för
Det eviga, beståndande i himlen,
Han måste kämpa äfven uppå jorden
För det beståndande.

GUSTAF.

Vill säga: ställa
Sig som en dyster mur mot tidens framsteg!

BRASK.

Nej, stå som en vågbrytare mot stormen
Och skydda staten mot dess raseri,
Se der hans uppgift!

GUSTAF.

Vore det ej bättre
Att förr, som modig lots, försöka föra
Det slitna skeppet uti säker hamn?

BRASK.

Man lotsar icke lätt bland tidens skär!

GUSTAF.

Och just derför att så J tänken, skilja
Sig våra vägar!

BRASK (*lifligt*).

Derför att ers nåde
Vill längre gå än pröfvad klokhet bjuder!

GUSTAF.

Nej, derför att den vise biskop Brask
Har, som så mången kämpe, stannat efter
Sin tid! Belåten med de fordna lagrar
J hafven hvilat medan tiden skridit,
Och derför fatten J dess sträfvan ej!

BRASK.

Gud bättre! hvad den Wittenbergske munken
Med sina afgrundsläror smittat eder!
Och hafven J betänkt det väl, ers nåde,
Hvad denna nya tidens sträfvan är?

Att lösa samhällsbandens tyglar upp
Det är dess syfte först, och derför börjar
Den, listigt nog, med kyrkan, vetande
Att den har makten öfver menskosinnet; —
Men thronens fall och statens öden lagda
I hopens händer, det vill säga: slutet
Uppå all mensklig ordning, störtandet
Af allt hvad verlden hittills ansett ädelt
Och stort, — se der det illa dolda mål,
Hvaråt den febersjuka tiden syftar!
Och nu, ers nåde, viljen oss J störta
Ifrån den höjd der vi, i thronens närhet,
Sen sekler stått! J viljen fritt beröfva
Er undergräfda thron dess bästa stöd,
Och genom Luthers gudsförgätna lära
Den giftdolk trycka i den sjukes hand,
Hvarmed J sjelfve en dag fällas skolen!

(*med stigande eld och kraft*)

O, eders nåde! tänken väl uppå
Hvad J besluten! Se! på mina knän
Jag er bönfaller om er egen räddning!
På dessa knän, som endast böjts för Gud,
Jag er anropar djupt ur ängsladt hjerta:
Låt ej den lede frestaren få makt
Med eder själ! Bevara fosterländet
Från fasorna af anarki och yra,
Och styr ert fria land med påfvens skydd
Som kristlig furste, uti makt och ära!

GUSTAF (*kallt*).

Stig upp, herr biskop! Våra vägar skiljas!

BRASK.

Nej! qvar vid edra fötter vill jag ligga
Till dess J hören mig! Om det J vänten
Att Petri thron af svärmarn Luther störtas,
Så irren J! Ur denna vilda strid
Skall påfvemakten stiga upp förklarad

Som Phenix ur sitt bål! Kring Petri stol
Ännu i sekler skola jordens folk
Sig ödmjukt böja!

GUSTAF.

Men *en* gång likväl
Den måste falla, ty den bär inom sig
Frö't till sitt fall: sin usla ärelystnad
Att prunka uti verldslig makt och glans,
Då blott till andlig makt den ämnad var!

BRASK (*stiger upp*).

Men alla fromma konungar och furstar
Med lif och blod och vapen skola skydda
Den helga stolen uti farans stund!

GUSTAF.

Det som är multnadt stödes ej af vapen,
Det faller, krossande sitt eget stöd! —
Hittills har medeltidens mörker rådt
Och gifvit ymnig växt åt påfveväldet,
I det att konungarne varit länsmän
Åt påfvarne, åt konungarne adeln,
Och massan slafvar under adelns ok
Och presteväldet. Nu har folket vaknat
Och skyndar att i alla länder kasta
Utaf sig feodala väldets ok; —
Men folket har instinkt och inser väl
Att blott *med konungen* det kan frigöra
Sig från de tunga band. Så slutar prestens,
Och kommer kungens tid, det är min tro!
J kunnen väl invända, att den dag
Skall komma, då på kungens tid är slut,
Och folkets nalkas! — Väl, det är min tanka
Att denna dag skall komma, när dess tid
Är inne — och då hejdar lika litet
Den purpurklädde denna tidens ström,
Som nu den dystert blickande prelaten

Kan hejda menskoslägtets jemna fortgång
Till bättre former och till högre ljus!

BRASK.

Men denna tid, den är just inne nu!

GUSTAF.

Nej, många sekler skall ännu den dröja,
Ty tidens gång har sina gifna lagar,
Och länk på länk går händelsernas kedja
Upp på sitt hjul. Det sker ej språng,
Det finns ej slump i menskoslägtets sträfvan! —
Och nu, hvad hafven J att säga mer?

BRASK.

I himlens namn, vid allt hvad heligt är
Besvär jag eder: Tagen åter kronan!

GUSTAF.

J kännen re'n mitt svar!

BRASK (*med ansträngning*).

Må fritt ers nåde
Anamma våra fasta slott, om endast
J viljen lemna läran oförändrad!

GUSTAF.

Och lyda påfvens bud; ej så?

BRASK (*bedjande*).

Till formen
Blott om ej mer!

GUSTAF.

Jag har ej lärt att hyckla?

BRASK.

Är detta eders nådes sista ord?

GUSTAF.

I denna sak, så sannt mig himlen hjelpe!

BRÅSK (*efter en våldsam inre strid, och i det han med möda framstammar orden*).

Så återtagen kronan utan villkor!

GUSTAF (*med en förelse af segerfröjd, som han ej kan återhålla*).

Hvad sägen J?

(*beherrskande sig, och sägande efter en paus fast och allvarligt, i det han vänder sig till hälften för att återvända till festsalen*)

Nej! mitt beslut står fast!

BRASK (*med djup smärta, sedan han en stund betraktat konungen*).

Förgäfves således har gamle bispen
Sig förödmjukat för en verldslig herre;
I det han glömt sin andlige och glömt
Den ed han svurit; då han stafven tog!
Så må förderfvet i fullbordan gå;
Jag tvår här, som Pilatus, mina händer
Och hoppas varmt att den Allsmäktige
Skall skona mig ifrån att hatets bränder
Bland fosterlandets skördar tända se!

(*går långsamt ut till venster.*)

Sjette Scenen.

GUSTAF (*innan Brask slutit dörren, gör en rörelse som för att hejda den bortgående, men beherrskar sig och blir stående på samma ställe tills dörren stängts. Derpå lifligt*).

Nej! ingen svaghet! Ifrån annat håll
Den bön skall komma, som förmår att rubba
Mitt fattade beslut! Ger nu jag efter
För biskopens och kyrkofädrens böner,
Så kan jag det en dag få plikta för!
Ty om ej folket vill mitt regemente,
Det villigt redskap blir i kyrkans hand
När min reformation i verk skall ställas!
Och förr än för prelaterna jag böjer

Min vilja, månde Sverges krona gå,
Hur hårdt det också må mitt sinne stå!
(*man hör larm och buller utanför till venster*)
Hvad är för larm?

HOFSVENNEN (*utanföre*).

Hans nåde vill ej störas!

PEDER ULFSON (*utanföre*).

Ur vägen, upptupp! jag *skall* in till kungen!

HOFSVENNEN.

Nej, säger jag!

ULFSON.

Jaså, du säger nej?
Det kan du säga ut' på backen då!
(*man hör ett buller som af någon som kastas utför en trappa.*)

GUSTAF.

Vid Gud! det der lät som ett dalkarlstag!
(*ämnar gå till venster, då dörren i detsamma öppnas och Peder Ulfson inträder.*)

Sjunde Scenen.

GUSTAF. PEDER ULFSON.

ULFSON (*vänder sig hotande utåt*).

En annan gång så ä' du höflig, junker!
(*blir varse konungen*)
Åh jäkeln! se, der är du sjelf, kung Gösta!
Guds fred!

GUSTAF (*strängt*).

Hvi kommer du med våld och buller
Hit till mig, danneman?

ULFSON.

Jo, ser du, pojken
Derute ville hindra mig att tala
Med dig, och då så blef jag arger, ser du!
För inte låta vi dalkarlar visa
Oss bort från dig, för se, vi vet' se'n gammalt

Att du har alltid öppna dörrar, du,
När allmogen vill språka med dig, ser du!

GUSTAF.

Så är det, men för denna gång likväl
Han lydde min befallning!

ULFSON.

Gjorde han?
Kors, det var tråkugt, det! Då får jag väl
Gå ner på gåln och bära opp den stackarn!

GUSTAF (*leende*).

Åh nej, han lär nog sjelf sig hjelpa!

ULFSON.

Ja,
Det är fäll så! Jag gjorde inte värre
Än viska till'n med ena näfven, ser du!

GUSTAF.

Och nu, hvad vill du mig?

ULFSON.

Jo, jag vill höra
Utaf dig sjelf om det är rakt omöjligt
Att få dig till att taga kronan åter?

GUSTAF.

Och hvarför vill du höra det?

ULFSON.

Jo, derför
Att vi ha' kommit öfverens om, ser du,
Att om så är, så slå vi lifvet ur
Hvarenda herreman och prest i landet!

GUSTAF.

Och dermed tron J eder vara hulpne?

ULFSON.

Om inte hulpne, likväl hämnade!
Ser du, nu är det så, att alla herrar
Och alla biskopar vet af det der,

Och stå så bleka nu och krassluga,
Tillreds att svara ja till hvad du vill!
Det der jag lofvade att säga dig
Ifrån de gode borgare och bönder,
Och derför tar du fäll tillbaka kronan?

GUSTAF.

Nej, danneman! jag blifver vid mitt ord.

ULFSON (*slår konom förtroligt på armen*).

Hå, kors! nu skall du inte vara krånglug!
Du kan fäll veta det, att utan dig
Så barkar det åt häcklefjell med riket!

GUSTAF.

Jag har haft möda, har haft otack nog.

ULFSON.

Har du haft otack? Då har du int' sett
Hur det ser ut dernere uti rikssaln
Se'n man förgäfves skickat bud till dig!
Hur gamla hedersmän stå der och gråta,
Så stora tårar trilla ner i skäggen
Som blanka perlor! Hur hvarenda en
Med sorg och oro ser mot landets ofärd,
Och uppå allas läppar blott ett ord
Man hör, och det, det är ditt namn, kung Gösta!
Har du haft otack, då har du int' hört
Hur uti Dalabygdens minsta koja
Ditt namn välsignas som en räddares,
Och hur hvarenda dalakarl är stor på
Att hafva hjelpt dig göra landet fritt!

GUSTAF.

Och just från Dalabygden har jag haft
De flesta uppror till att kämpa mot; —
Hur rimmar det sig med din uppgift, gubbe?

ULFSON.

Hå, kors! det är en annan sak! Man saknar
Int' kon, förrn båset tomt är, kära du!

Och om vi dalkarlar ä' styfva af oss
Så är du heller inte just så blyger,
Och dermed kan det vara jemnt! Vi tycker
Deruppe, att du är för mycket morsk ibland,
Men inte vill vi derför mista dig,
Det kan du fäll begripa! Och int' vill
Fäll du som är en dugtig ärans karl
Regera mesar heller! Bättre är fäll
Att ta' sig då och då ett nappatag,
Och vara lika goda vänner sedan!

GUSTAF.

Ja, J dalkarlar ären mig ett styfsinnt,
Oroligt slägte!

ULFSON.

Ja, men ärliga
Det ä' vi! Ha' vi något mot dig,
Så sjunger vi rent ut! Det kan du göra
Också, och sedan blir det väl igen!
Du är så liker våran Engelbreckt,
Och våra Sturar, ser du, och vi aktar
I Dalarne det manliga och starka,
Om ock vi grumsa, när det kufvar oss!
Derför så skall du inte öfverge oss
För hvart du kommer än, så får du aldrig
Ett bättre folk att göra med, än vårt!
Och inte kan du löna Dalabygden,
Som gaf dig hjelp och stöd i farans dagar,
Med att nu öfvergifva den och riket
För det att några prester sätta sig
På tvären mot dig — inte kan du det?

GUSTAF (*afsides*).

Hur väl han frestar! hur han minnen väcker,
Som tala mäktigt i min själ!

ULFSON (*med stigande rörelse*).

Och jag,
Hur vill du jag skall kunna komma hem
Till Mora med ett sådant olycksbud

Som att Kung Gösta har oss öfvergifvit?
Hvarenda sten skall gråta i vår bygd,
Och elden slockna på hvar kojas härd,
Och sorgen blicka ur hvar kullas öga,
Och Mora klockor som hopkallade
De raska karlarne att höra dig
När du på klockebacken stod och talte,
Ska' sjunga sorgset som begrafningsklockor
Ofärdens budskap öfver bygden all!
Och när jag kommer hem uti min stuga
Der son min väntar mig — säg, mins du att
Du honom såg när han var åtta år,
Och kallte honom "lill-mas"? Mins du det? —
Hvad skall jag säga pojken, som fått lof på
Att gå mot ryssen för dig, och som nu
Är stor och stark och väntar på den leken? —
Jo! jag skall säga'n att kung Gösta vill
Landsflyktig vandra från den jord som han
Med hjelp af dalamännens skarpa pilar
Frigjorde från de danskes öfvervåld!
Skall säga'n att kung Gösta tröttnat på
Att bära Sverges gamla, goda krona,
Derför att inte han fått tack derför!
Skall säga'n att han lät sin gamle lifvakt
Gå gråtande ifrån sig, derför att
Han inte hjerta har för folkets tårar!

(*vänder sig för att gå.*)

GUSTAF (*med utbrott*).

Dröj, gamle Peder! jag tar åter kronan!

ULFSON (*fattar utom sig af glädje hans hand och kysser den*).

Gud signe dig, kung Gösta, för de orden!

GUSTAF.

Uti din ärliga och trogna stämma
Jag hör mitt hela folks, jag hör Guds röst!
Och komme hvad som vill, jag vänder åter
Till er som konung! Tag mitt ord derpå!

ULFSON.

Se! det är rätt! Nu skyndar jag till rikssaln
Att gifva allmogen det glada budskap
Att vår kung Gösta är och blifver vår!

GUSTAF.

Dröj litet! Först du tömma skall med mig
En full pokal för minnet utaf fordom,
Och för en bättre framtid för vårt land!

ULFSON.

Ja, tack du, du drack fordom öl hos mig,
Så kan jag nu få smaka på din fägnad!

GUSTAF.

Det skall du, gamle Peder!

(går till fonden och slår upp dörrarne, så att festsalen blir synlig, samt vinkar till sig Lars Siggeson, som står nära det mellersta gemaket. En danslek utföres i salen af riddare och tärnor.)

Hit med vin!

ULFSON *(häpen)*.

Hå kors! en tocken grannlåt!

GUSTAF *(till Lars Siggeson, i det de komma ned)*.

Allt är ändradt,
Och kronan, gamle vän, behåller jag!

LARS *(glad)*.

Gud vare tack för detta ert beslut!

ULFSON.

Ja, det satt hårdt åt, skall du tro, men gick
Till sluts ändå: se dalkarln, han är envis!

(Under tiden hafva de dansande blifvit varse Peder Ulfson och komma nu ut i gemaket, sedan dansen afstannat, deltagande i hvad som föregår på scenen.)

GUSTAF *(fattar en pokal, som bjudes af en hofsven, hvilken sedan bjuder en annan åt Peder Ulfson)*.

Din välgång, gamle, trogne Peder Ulfson,

Och måtte aldrig Sverge lida brist
På gode dannemän som likna dig!

ULFSON.

Stor tack, kung Gösta! Måtte Sverges rike
Få många kungar sådana som du!

(*dricker i botten.*)

LARS (*leende till Gustaf*).

Ser J, ers nåde; bonden slog prelaten!

ULFSON.

Och nu Guds fred! jag går förut och säger
Att Gösta kommer efter, kung som förr!

GUSTAF.

Gör det, du Peder! Helsa dina vänner,
Att när härnäst jag kronan lemnar från mig,
Är det i Guds hand! Ty från denna stund
Med påfvens välde nattens mörker flyr
Och öfver fosterjorden dagen gryr!

(*Medan Gustaf står med lyftade händer midt på scenen, med Olaus Petri på sin högra och Lars Siggeson på sin venstra sida, samt alla de öfriga i glad öfverraskning samla sig omkring denna hufvudgrupp, faller ridån under jubelrop och fanfarer.*)

Slut.

Utdrag ur Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning

angående förbud mot offentligt uppförande, utan egarens tillstånd, af Svenskt dramatiskt, eller för skådeplatsen författadt musikaliskt arbete; gifven Stockholms Slott den 20 Juli 1855.

§ 2.

Den, som, i strid med stadgandet uti § 1, utan egarens lof offentligen på skådeplats uppförer eller låter uppföra sådant dramatiskt arbete, hvarom i nästföregående § sägs, eller någon betydligare del deraf, gifve för hvarje gång i skadestånd till egaren så mycket, som vid tillfället, då uppförandet skedde, influtit, utan afdrag för några kostnader eller för annat arbete, som kan vara vid samma tid uppfördt.

